

İYİ NİYETLİ SEBESİZ ZENGİNLEŞENİN GERİ VERME BORCUNUN SINIRLANDIRILMASI SORUNUNUN YARGITAY KARARLARI IŞIĞINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Şerife Kuzgun

Kırklareli Üniversitesi, Öğretim Görevlisi, serife.erdun@klu.edu.tr

Ersan Kuzgun

İstanbul Kültür Üniversitesi Özel Hukuk Doktora Öğrencisi, ersan_kuzgun@hotmail.com

ÖZET

Sebepsiz zenginleşme TBK 77-82. maddeleri arasında düzenlenmiş olup haklı bir neden olmaksızın bir kimsenin malvarlığının başka bir kimsenin malvarlığı aleyhine çoğalmasdır. TBK m.79/1'e göre, iyi niyetli sebepsiz zenginleşenin geri verme borcunun kapsamı, fiilen elde ettiği zenginleşme değil de geri istenme anında malvarlığında mevcut bulunan, henüz elden çıkarmadığı zenginleşme miktarıdır. Çalışmanın amacı TBK 77. maddede düzenlenen sebepsiz zenginleşmenin özellikle iyi niyetli sebepsiz zenginleşenin geri verme borcunun sınırlandırılmasına ilişkin kısmını hukuksal açıdan ve güncel Yargıtay kararları çerçevesinde değerlendirmektir. Yargıtay Hukuk Daireleri arasında, iyi niyetli sebepsiz zenginleşenin geri verme borcunun sınırlandırılması konusunda görüş ayrılıkları mevcut olup Yargıtay 3., 7, ve 22. Hukuk Daireleri'nin kararlarında "iadesi gereken borç para borcu olduğunda, iadesi zamanında borçlunun elinden çıkmış olması veya harcanarak tükenmiş olmasının borçlunun iade yükümlülüğünü ortadan kaldırmayacağı" görüşünün ağırlık kazandığı, Yargıtay 4. ve 9. Hukuk Daireleri kararlarında ise "iadesi gereken borç para borcu olduğunda takdir yetkisinin kullanılmasında sosyal içerikli saiklerin etkili olduğu görülmektedir. Çalışma ile birlikte iyi niyetli sebepsiz zenginleşenin geri verme borcunun hangi kriterler dikkate alınarak sınırlandırılabilceği Yargıtay'ın son dönemde vermiş olduğu kararlar ile birlikte değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sebepsiz Zenginleşme, Borçlar Kanunu, Geri Verme Borcu, İyi Niyet.

PROBLEMS ARISING FROM THE RESTITUTION IN THE APPLICATION OF UNJUST ENRICHMENT RULES WHERE THE PERSON ENRICHED ACTING IN GOODWILL AN ANALYSIS THROUGH THE JURISPRUDENCE OF TURKISH COURT OF CASSATION

ABSTRACT

Unjust enrichment is regulated under Articles 77-82 of the Turkish Code of Obligations. As specified by the law, unjust enrichment arises where property of a person obtained against the benefit of another person. According to the article 79/1, if the person enriched acting on goodwill demonstrates that he has handed over some part of the enrichment at the time the claim for restitution is brought, that person shall be held responsible for restitution of what he has not given away. The aim of this paper is to analyze the article 77 of the Turkish Code of Obligations from a legal perspective within the jurisprudence of the Turkish Court of Cassation, in relate to the scope of restitution and the application of unjust enrichment rules where the person enriched acting in goodwill. Court of Cassation Chambers have reached different outcomes regarding with the scope of restitution and the application of unjust enrichment rules where the person enriched acting in goodwill. In case the restitution is about money, Chambers 3, 7, and 22 have developed standards indicating that total disposal of the money at the time the claim is brought shall not exclude the person unjustly enriched to be held responsible for the restitution of the whole amount. On the contrary, Chambers 4 and 9 have established a different criterion; in case the matter of restitution is money, the court should exercise the discretion power and should determine the social affairs in the case before reaching a conclusion. This paper aims to set a framework for the restitution in the application of unjust enrichment rules and to determine the concept of goodwill in the light of the most recent jurisprudence of the Court of Cassation.

Keywords: Unjust Enrichment, Turkish Code of Obligation, Restitution, Goodwill.

GİRİŞ

Sebepsiz zenginleşmeden doğan borçlar TBK m.77-82 arasında düzenlenmiştir. TBK.m.77/I’de “Haklı bir sebep olmaksızın, bir başkasının malvarlığından veya emeğinden zenginleşen, bu zenginleşmeyi geri vermekle yükümlü olacağı” ifade edilmiştir. Genel olarak sebepsiz zenginleşme, bir kimsenin haklı bir sebep olmaksızın başkasının malvarlığından bir kazanımda bulunması halidir. Bu durumda sebepsiz zenginleşmede bulunan kişi, elde ettiği faydayı veya miktarı geri vermekle yükümlüdür.

Taraflar arasında uyuşmazlık konusu olan “*sebebe bağlı olmayan alacakların iadesi*” isteminde, Borçlar Kanunu’nun tanıdığı hukuki imkânlardan yararlanılamadığı durumlarda *bir nevi torba hüküm niteliğinde olan sebepsiz zenginleşmenin* şartları mevcutsa uyuşmazlık konusunun, sebepsiz zenginleşmeye göre iadesi talep edilebilecektir.

Çalışma konumuz olan “İyi Niyetli Sebepsiz Zenginleşenin Geri Verme Borcunun Sınırlandırılması Sorununun Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi” üç bölümde ele alınmaya ve imkan dahilince güncel Yargıtay kararları çevresinde incelenmeye çalışılacaktır.

Bu çalışmanın ilk bölümünde, kısaca sebepsiz zenginleşme kavramı ve şartları ele alınmıştır. İkinci bölümde öğretide iyi niyetli sebepsiz zenginleşenin geri verme borcunun kapsamı ve sınırlandırılması çerçevesinde geleneksel ve yeni görüşler ele alınmıştır. Son olarak üçüncü bölümde ise iyi niyetli sebepsiz zenginleşenin geri verme borcunun kapsamı ve sınırlandırılmasına ilişkin güncel Yargıtay kararlarının incelemesi ve değerlendirmesi yapılmıştır.

1. SEBEPSİZ ZENGİNLEŞME

1.1. GENEL OLARAK

Sebepsiz zenginleşme, haklı bir neden olmaksızın bir kimsenin malvarlığının başka bir kimsenin malvarlığı aleyhine çoğalmasdır¹. Sebepsiz zenginleşme, haksız olarak başkasının malvarlığından veya emeğinden zenginleşen kimsenin, bu zenginleşmeyi geri vermesi amacını taşır. Bu şekilde, hukuki değerler arasında bozulmuş olan denge yeniden tesis edilmiş olur².

Sebepsiz zenginleşme TBK 77-82. maddeleri arasında düzenlenmiştir. TBK.m.77/I'de “Haklı bir sebep olmaksızın, bir başkasının malvarlığından veya emeğinden zenginleşen, bu zenginleşmeyi geri vermekle yükümlü olacağı” ifade edilmiştir. Zenginleşen kimsenin malvarlığının, herhangi bir mal edinmeden de artış göstermesi ve malvarlığının azalması gerekirken haklı bir sebebe dayanmadan azalmayıp mevcut durumunu muhafaza ettirmesi de madde hükmünde ifade edildiği üzere sebepsiz zenginleşme sayılmaktadır³.

Sebepsiz zenginleşme kavramı kaynağını hakkaniyet ilkesinden almaktadır⁴. “Kimse

1 **ÖNEN**, Turgut; *Borçlar Hukuku*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1984, s.168; **İNAN**, Ali N.; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1979, s.357; **AYAN**, Mehmet; *Borçlar Hukuku (Genel Hükümler)*, 10. Baskı, Mimoza Yayınları, Konya, 2015, s.327; **HATEMİ**, Hüseyin ve **GÖKYAYLA**, Emre; *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 3. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015, s.198; **EREN**, Fikret; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 19. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015, s.840; **OLGAÇ**, Senai; *Sebepsiz İktisap*, Olgaç Matbaası, Ankara, 1977, s.1; **SEROZAN**, Rona; *Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme*, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2002.

2 **EREN**, s.841; “Hemen belirtilmelidir ki, Medenî Kanununun 1007. maddesinde sözü edilen zarar gerçek zarar olup, burada gerçek zarar; tapunun yüzölçümünün azalması nedeniyle, tapu malikinin mal varlığında meydana gelen azalmadır. Tazminat miktarı, zarar verici eylem gerçekleşmemiş olsaydı, zarar görenin mal varlığı ne durumda olacak idi ise, **aynı durumun yeniden tesis edilebileceği miktarda olmalıdır** (HGK., 05.03.2003 tarih ve 2003/19-152/125 E.K; HGK., 29.09.2010 tarih ve 2010/14-386/427 E.K; HGK., 15.12.2010 tarih ve 2010/13-618/668 E.K sayılı ilamı); Zarara uğrayan kişinin gerçek zararı ise, tazminat miktarının belirlenmesinde esas alınacak değerlendirme tarihine göre belirlenecek olup, bu tarih ise zararın meydana geldiği yani taşınmazın davacı tarafından satın alındığı 01/08/2011 tarihtir.”Y.20.HD,26/01/2016 tarih ve 2015/15526-2016/1003 E.K sayılı ilamı, http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser linkinden ulaşılmıştır.(Son erişim tarihi 03.05.2017).

3 **AYAN**, s.327; **EREN**, s.839.

4 **ÖZ**, M. Turgut; *Öğreti ve Uygulamada Sebepsiz Zenginleşme*, Kazancı Kitap Ticaret, 1990, s.10; “Tapulu taşınmazların satışına ilişkin sözleşme, resmi şekilde yapılmadığı için TMK'nun 706, TBK'nın 237. (BK.'nın 213), Tapu Kanununun 26. ve Noterlik Kanununun 60. maddeleri uyarınca hukuken geçersizdir. Geçersiz sözleşmeler taraflarına geçerli sözleşmelerde olduğu gibi hak ve borç doğurmaz. Taraflar verdiklerini sebepsiz zenginleşme kurallarına göre geri isteyebilir. Taraflar arasında düzenlenen taşınmaz satışı resmi şekilde düzenlenmediğinden hukuken geçersizdir ve tarafları bağlamaz. Hukuken geçersiz sözleşmeler haksız iktisap kuralları uyarınca tasfiye edilirken, **denkleştirici adalet kuralı ve hakkaniyet gözetilerek**, sözleşme tarihinde satış bedeli olarak verilen paranın dava tarihi itibarıyla enflasyon, tüketici eşya fiyat endeksi, altın ve döviz kurlarındaki artışlar, memur maaş ve işçi ücretlerindeki artışlar gibi çeşitli ekonomik etkenlerin ortalamaları alınmak sureti ile uygulama sonucu ulaşacağı alım gücü, belirtilen ilke ve esaslar dikkate

başkasının zararına haksız yere zenginleşemez” şeklinde ifade edilen bu ilke Roma hukukunda bir seri *condictio*ların ortaya çıkmasını sağlarken, modern düzenlemeler de bu kurumu geliştirerek haksız ve sebepsiz mal edinimlerine engel olmaya çalışmaktadır⁵.

1.2. SEBEPSİZ ZENGİNLEŞME ŞARTLARI

1.2.1. Zenginleşme

Sebepsiz zenginleşmenin yukarıda ifade edilen tanımından da anlaşılacağı üzere sebepsiz zenginleşmeden bahsedebilmek için en önemli şart bir iktisabın gerçekleşmesi ve mülkiyet hakkının karşı tarafın malvarlığına geçmesi gerekir⁶. Aksi halde sebepsiz

alınarak bu konu da uzman bilirkişi veya kurulundan Yargıtay denetimine elverişli rapor alınarak belirlenmeli ve bu yolla belirlenecek miktara hükmedilmelidir.” (Y.3.HD., 02.12.2015 tarih ve 2015/12063-19518 E.K. sayılı ilamı); **Bkz aynı nitelikte** Y.3.HD., 17.11.2015 tarih ve 2015/12897-18225 E.K. sayılı ilamı; Y.13.HD.,15.10.2009 tarih 2009/4942-11649 E.K. sayılı ilamı; Y.13.HD., 20.10.2008 tarih ve 2008/4521-11981 E.K. sayılı ilamı; **Bkz farklı nitelikte** “MK. 706, BK. 213, Tapu K.26 ve Noterlik K. 60 maddelerinde, tapulu taşınmazların satışına ilişki sözleşmenin resmi biçimde yapılması gerektiği düzenlenmiştir. Resmi biçimde yapılmayan taşınmaz satım sözleşmesi hukuken geçersiz olup, geçerli sözleşmelerde olduğu gibi taraflarına hak ve borç doğurmaz. Bu durumda taraflar verdiklerini haksız iktisap kuralları gereğince geri isteyebilirler. Hukuken geçersiz sözleşmeden kaynaklanan bu nitelikteki bir uyumsuzluğun sebepsiz zenginleşme kurallarına göre çözümlenip tasfiye edilebilmesi için öncelikle sebepsiz zenginleşmenin kapsamını tespitteki ilke ve esasların açıklanmasında yarar vardır. Geçerli bir sebebe dayanmaksızın bir kişinin mal varlığından diğerinin mal varlığına kayan değerlerin eksiksiz iadesi denkleştirici adalet düşüncesine dayanır. Denkleştirici adalet ilkesi ise, haklı bir sebep olmaksızın başkasının mal varlığından istifade ederek kendi mal varlığını artıran kişinin elde ettiği bu kazanımı geri verme zorunda olduğunu ve gerçek bir eski hale getirme yükümlülüğü bulunduğunu ifade eder. **Somut olaya gelince; öncelikle davacı ile davalı arasında resmi bir satış gerçekleştirilmiş, sonradan mahkeme kararı ile bu satışın iptaline karar verilmiştir. Bu durumda, ortada yukarıda ifade edildiği gibi, geçersiz bir satış sözleşmesi söz konusu olmadığından dolayı, olayda denkleştirici adalet ilkesinin uygulama yeri bulunmamaktadır. Taraflar arasında tapu sicil müdürlüğünde resmi şekilde düzenlenen taşınmaz satım sözleşmesinde, satıma konu taşınmazların bedelin alındığı açıklandığından, davacının tapuda yapılan resmi senette ödendiği belirtilen satış bedelini talep edebileceği kuşkusuzdur.**” Y.3.HD., 15.10.2015 tarih ve 2015/10700-15907 E.K. sayılı ilamı, http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser linkinden ulaşılmıştır.(Son erişim tarihi 29.04.2017).

5 **TURANBOY**, K. Nuri; *Sebepsiz Zenginleşme Davasının Asli-Tali Niteliği*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi: Prof. Dr.Naci Kınacıoğlu'na Armağan, C:1, S:2, 1997, s.95; **İNAN**, Ali,N.; s.357.

6 “**22.02.1991 gün, 1990/1 E.- 1991/1 K.sayılı YİBK'nda da vurgulandığı gibi;** iade borcunun kapsamını belirlemede öncelikle fakirleşme ve zenginleşme zamanının tespit edilmesi gerekir. Uyuşmazlık konusu olayda olduğu gibi; dava tarihinden çok önce yapılan imalatlar nedeniyle sebepsiz zenginleşme borçlusunun (davalıların) bu imalatın yapıldığı tarihte ekonomik açıdan zenginleştiği, yapanın ise o anda fakirleştiği kabul edilemez. **Sebepsiz zenginleşme nedeniyle iade isteminde bulunabilmek için bir tarafın mal varlığının diğer tarafın mal varlığı aleyhine çoğalması gerekir. Bu azalma ve çoğalma dava konusu taşınmazda davacının payının satılması sonucunda el çekirildiği tarihte gerçekleşir.**” (Y.3.HD., 29.01.2013 tarih ve 2012/18071-2013/1298 E.K. sayılı ilamı); “Sebepsiz zenginleşmeden söz edilebilmesi için, bir tarafın mal varlığının diğer tarafın malvarlığı aleyhine çoğalması gerekir. İade borcunun kapsamını belirlemede öncelikle fakirleşme ve zenginleşme zamanının tesbit edilmesi gerekir. **Sebepsiz zenginleşme borçlusunun bu muhdesatın yapıldığı anda ekonomik açıdan zenginleştiği, yapanın ise o anda fakirleştiği ileri sürülemez.** Zira, vücuda getiren paydaş tarafından kullanılan muhdesatın, diğer paydaşlara herhangi bir katkısı bulunmamaktadır. Ekonomik yönden zenginleşme ve fakirleşmenin, satış suretiyle taşınmazdaki ortaklığın giderildiği anda gerçekleştiğinin kabulü gerekir. Daha açık deyişle, sebepsiz zenginleşme; satışın yapıp bedelinin ödendiği tarihte gerçekleşir. İyileştirmeden doğan sebepsiz zenginleşme nedeniyle hükmedilecek miktar, iyileştirmenin satış tarihinde taşınmazın değerinde meydana getirdiği artış oranında olmalıdır.” (Y.3.HD., 08.03.2016 tarih ve 2016/2863-3390 E.K. sayılı ilamı); Bkz aynı nitelikte Y.3.HD., 09.10.2008 tarih ve 2008/13121-16352 E.K. sayılı ilamı, http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser

zenginleşmeden bahsedilemez⁷. Genellikle kabul edilen fark teorisine göre ifade edilen zenginleşme, malvarlığının mevcut durumu ile haklı bir nedene dayanmayan artma olmasaydı bulunacağı durum arasındaki olumlu farktır⁸. Söz konusu zenginleşme, ya malvarlığının aktifinin fiili olarak artması veya azalması gerekirken azalmaması şeklinde ortaya çıkar⁹.

1.2.2. Fakirleşme

Fakirleşme, bir malvarlığının belli bir miktar para üzerinde mülkiyet hakkının

linkinden ulaşılmıştır.(Son erişim tarihi 29.04.2017); Y.3.HD., 16.12.2015 tarih ve 2015/17387-20386 E.K. sayılı ilamı (www.kazanci.com, Kazancı İBB, Son erişim tarihi: 01.02.2018).

- 7 **TEKİNAY**, Selahattin S.; *Borçlar Hukuku*, 5. Baskı, Fakülteler Matbaası, Cilt 1, 1985, s.970.
- 8 **ÖĞÜZMAN**, M. Kemal ve **ÖZ**, M. Turgut.; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 8. Baskı, Vedat Kitapçılık, 2010, s.730; **İNAN**, Ali N.; s.359; **ANTALYA**, Gökhan; *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 2. Baskı, Cilt 1, Beta Kitapçılık, 2013, s.818; **ÖZ**, s.27-28; “Mahkemece, hükme esas alınan bilirkişi kurulu raporunda; ağaçların getireceği gelir esas alınarak hesaplama yapılmıştır. Bu yöntem yukarıda anılan ilkelere uygun olmadığından anılan bilirkişi kurulu raporu hükme dayanak alınacak nitelikte değildir. **Zira, sebepsiz zenginleşme miktarı; davalının, davaya konu taşınmazı satın aldığı tarih itibari ile taşınmazın üzerindeki ağaçlar ile birlikte toplam değeri ile taşınmazın üzerinde ağaçlar olmasa idi edeceği değeri arasındaki fark kadardır.** Mahkemece yapılacak iş; davalının sebepsiz zenginleştiği miktarın anılan ilkelere göre uzman bilirkişi kuruluna hesaplatılmasından ve sonucuna uygun karar verilmesinden ibarettir.” (Y.3.HD., 08.02.2016 tarih ve 2015/2006-2016/1170 E.K sayılı ilamı); Davalıların zenginleşmesine neden olan sebebin geçerliliği kesinleşen mahkeme kararıyla ortadan kalktığına göre zenginleşmenin kapsamının tayini gerekir. Bilirkişiler zenginleşmenin gerçekleştiğini beyan etmişlerse de davalıların malvarlığında oluşan çoğalma ile azalmanın karşılaştırmasını yapmamışlardır. *Zenginleşme bir başka şahsın malvarlığındaki fakirleşmenin karşılığı olarak ortaya çıkmışsa o zaman iade borcundan bahsedilir. Böylece kazanç ve farkın oluşturacağı sonuç, zenginleşmeyi ortaya koyacaktır. O halde fakirleşme ile zenginleşmenin karşılaştırıldığı bir rapor alınmalıdır.* Bunun için dosyanın aynı bilirkişilere tevdi ile 2003- 2005 yılları arasında davalı hesap sahiplerinin bankada bulunan paralarını ne şekilde değerlendirdiği saptanmalı, vadeli vadesiz faiz, fon, tahvil vb gibi yatırım enstrümanı kullanılıp kullanılmadığı da araştırılarak o dönem itibariyle gerçekleşen yıllık enflasyon artış oranı, davacı bankanın mevduat ve devlet tahvillerine uyguladığı faiz oranları, TL karşısında kullanılan döviz kurları tespit edilip, davalıların bankadaki döviz alımına esas olan hesaplarının ağırlıklı kullanılan yatırım araçlarıyla değeri bulunduktan sonra malvarlığının ulaşacağı değer ile zenginleşmenin gerçekleştiği işlemlerin yapıldığı tarihler arasındaki ulaştığı değer arasındaki fark hesaplatılmalı, zenginleşmenin kapsamı bu şekilde belirlenerek iade borcu ortaya çıkarılmalıdır. **Eşdeyişle davalıların bankadaki malvarlığı iktisaptan sonra ifade ettiği değer ile bu iktisap gerçekleşmeseydi taşıyacak olduğu değer farkı araştırması sonucu zenginleşme fakirleşmeden azsa mesele yoktur. Sadece zenginleşme tutarı istenecektir. Fakat eğer zenginleşme tutarı fakirleşmeden çoksa fakirleşme tutarından fazla kısım sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre geri istenemez. Gerçi çok kere zenginleşme fakirleşmeye karşılıktır.** Nitekim bilirkişi raporuyla sebepsiz zenginleşmenin gerçekleştiği kazandırmadan davalıların davacıya karşı sorumlu olduğu da belirlenmiş ise de davalıların sorumlu olduğu miktar bu şekilde belirlenmemiştir. Öte yandan davalıların ‘banka zararını’ karşılayacaklarını içeren yazılı başvuruları konusunda araştırma yapılmadan yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirir.” (Y.3.HD., 10.10.2014 tarih ve 2013/29017-2014/30788 E.K sayılı ilamı); **Bkz aynı nitelikte** Y.3.HD., 20.05.2015 tarih ve 2014/16142-2015/9013 E.K sayılı ilamı; Y.3.HD.,18.11.2015 tarih ve 2015/9868-18314 E.K sayılı ilamı; Y.6.HD., 30/10/2012 tarih ve 2012/10735-2012/13789 E.K sayılı ilamı, http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser linkinden ulaşılmıştır. (Son erişim tarihi 23.04.2017).
- 9 **AYAN**, s.328; **EREN**, s.859-861; **TEKİNAY**, Selahattin S., **AKMAN**, Sermet, **BURCUOĞLU**, Haluk, **ALTOP**, Atilla; *Borçlar Hukuku*, 5. Bası, Cilt 1, Fakülteler Matbaası, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1985, s. 976; **KARAHASAN**, Mustafa R.; *Türk Borçlar Hukuku, Doktrin Genel Hükümler*, 1. Baskı, Beta Basım Yayım, Cilt 1, 1992, s.1182-1183; **ÖNEN**, s.169; **İNAN**, Ali, N.; s.359; **BUSSY**, Andre; *İsviçre-Türk Hukukunda Sebepsiz Zenginleşme (Haksız İktisap)*, (Çev.) Kemal Tahir Gürsoy, 1948, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/242/2135.pdf>, Erişim Tarihi: 12. 04. 2017, s.219; **ÖZEL**, Sibel; *Sebepsiz Zenginleşme Davalarında Kanunlar İhtilafı Meselesi*, Milletlerarası Hukuk Ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Prof. Dr.Aysel Çelikel’e Armağan, Cilt: 19, S:1-2, 1999-2000, s.738; **ÖZ**, s.26-27;

yitirilmesi gibi malvarlığının aktifinin azalması veya borç altına girme gibi pasifinin çoğalması ya da hayatın olağan akışına göre malvarlığında meydana gelecek bir çoğalmanın önlenmesi biçiminde ortaya çıkar¹⁰. Son durumda “hastanın doktora ücret karşılığı muayene olmasına rağmen ücretini ödememesi” örneğinde olduğu gibi fakirleşenin, zenginleşene ücret karşılığı olan bir hizmet vermesi gerekir¹¹.

Fakirleşme şartı sebepsiz zenginleşmenin tartışmalı bir konusudur¹². TBK m.77’de “bir başkasının malvarlığından veya emeğinden zenginleşen” şeklinde ifade edilerek zenginleşmenin malvarlığı veya emek ile olabileceği belirtilmiştir. TBK m.77-82.’de sebepsiz zenginleşme düzenlemesinde “zarar” ve “zarar gören” gibi terimlere yer yerilmemiş olması, iade borcunun doğumu ve kapsamı bakımından “*fakirleşme şartının kaldırılması*” şeklinde yorumlanmamalı; sadece sebepsiz zenginleşmenin haksız fiilden farklılığını vurgulamak amacıyla yapılan bir değişiklik olarak kabul edilmelidir¹³. Sebepsiz zenginleşmede “malvarlığında ve emekte azalma” yani fakirleşme şartına itirazlar mevcut olup *yeni görüşe göre*¹⁴ sebepsiz zenginleşmenin gerçekleşmesi için bu şarta gerek olmadığı, borcun doğması için “bir başkasının malvarlığında veya emeğinde azalma” olmasının yeterli olduğu, *klasik görüşe göre* ise kanunun aradığı biçimde bir zenginleşme ilişkisinin kurulabilmesi için, zenginleşmenin bir başkasının fakirleşmesine neden olması gerektiği ifade edilmektedir¹⁵.

“Davalının, davacı şirket hizmetlerinden yararlandığı ve aracının bakım ve onarımını yaptırdığı ve bu hizmetler karşılığında, bakiye 5.765,76 TL yi davacıya ödemediği ve bu miktar kadar sebepsiz olarak zenginleştiği dosya kapsamı ile sabittir. Hal böyle olunca mahkemece, davacı talebinin Türk Borçlar Kanunu’nun 61. vd. maddelerinde ifadesini bulan sebepsiz zenginleşme niteliğinde olduğu gözönüne alınarak bir hüküm kurulması gerekirken, delillerin yanılgılı değerlendirilmesi sonucunda yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup, bu husus bozmayı gerektirmiştir.”, Y.3.HD., 19.03.2014 tarih ve 2013/19597-2014/4299 E.K sayılı ilamı, http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser linkinden ulaşılmıştır. (Son erişim tarihi 02.05.2017).

10 İNAN, s.360; AYBAY, Aydın; *Borçlar Hukuku Dersleri*, 14. Baskı, Filiz Kitapevi, 2016, s.106; AYAN, s.329; Önen, s.169; TEKİNAY, Selahattin S. vd.; 975-976; BUSSY, s.243-243.

11 KARAHASAN, Mustafa R; s.1184.

12 OĞUZMAN ve ÖZ, s.733; HATEMİ ve GÖKYAYLA, s.199; “İlke böyle olmakla beraber iade edilecek zenginleşme miktarının hesaplanmasında öğretide birlik olduğu söylenemez. İade edilecek zenginleşme miktarı konusunda öğretideki bu ayrık düşünceleri kısaca ‘fakirleşme kadar olmalıdır’ veya ‘fiili değer artışı yani gerçek zenginleşme miktarı ne ise o olmalıdır veyahut ihlal edilen hakkın sahibine bahsettiği yararlanma yetkisi ile bağdaşmayan her türlü zenginleşme miktarı kadar olmalıdır’ şeklinde özetlemek mümkündür. Olayı çözümlerken öğretideki bu görüşlerden şüpheşiz yararlanılmalıdır.” Y.13.HD., 27.4.2006 tarih ve 2006/3590-6569 E.K sayılı ilamı, http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser linkinden ulaşılmıştır. (Son erişim tarihi 02.05.2017).

13 ÖZ M. Turgut; Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Borç İlişkileri-Borç İlişkilerinde Özel Durumlar-Taraf Değişiklikleri, Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları III, Prof. Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan Cilt III, 1. Baskı, İstanbul Barosu Yayınları, Ekim 2014, s.28.

14 EREN, s.865; KILIÇOĞLU, Ahmet M.; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 19. Baskı, Turhan Kitapevi, 2015, s.527; ANTALYA, s.816; SEROZAN, s.24.

15 ÖZ, s.36 ; AYBAY, s.106; ÖZEL, s.738; HATEMİ ve GÖKYAYLA, s.200; OĞUZMAN ve ÖZ, s.735; “Sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre alacak talebinde bulunabilmek için davacıların fakirleşmesi gerekir. Davacıların dava konusu taşınmazı kullandıkları sürece fakirleşme durumu olmadığından başka bir deyişle iade ile yükümlü olmadıkları sürece zamanaşımı süresi işlemez. Zamanaşımı süresinin taşınmazın

1.2.3. İlliyet Bağı

Sebepsiz zenginleşmeye dayanan bir alacak hakkının doğması için, malvarlığının azalması ile malvarlığının zenginleşmesi arasında illiyet bağının bulunması gerekir¹⁶. Ancak, bu illiyet bağı haksız fiilde failin davranışı ile zarar arasında olması gereken illiyet bağından farklı olup davranıştan bağımsız şekilde fakirleşme ve zenginleşme arasındaki neden sonuç ilişkisine dayanmaktadır¹⁷. Bir tarafın malvarlığındaki veya emeğindeki azalmanın sebebi, diğer tarafın malvarlığındaki artış olmalıdır¹⁸. Tabii illiyet bağı yeterli olup ayrıca haksız fiildeki gibi uygun illiyet bağı aramaya gerek yoktur¹⁹.

1.2.4. Haklı Bir Sebebin Bulunmaması

TBK.m.77/I'de "*Haklı bir sebep olmaksızın, bir başkasının malvarlığından veya*

davacılar tarafından davalılara teslim edildiği tarih itibariyle başlayacağından, davada davacıların taşınmazın zilyetliğinin davalılara devir edildiği tarihin araştırılarak bu tarihten zamaşımı süresinin başlatılması gerekmektedir." Y.3.HD., 16.02.2016 tarih ve 2015/4103-2016/1966 E.K sayılı ilamı; "Paydaşlardan biri yaptığı muhdesat bedelini sebepsiz iktisap hükümlerine göre isteyebilir. Sebepsiz zenginleşmede bir tarafın mal varlığının diğer tarafın malvarlığı aleyhinde çoğalması gerekir. Yani zenginleşme fakirleşmenin karşılığı olmalıdır. Başka bir anlatımla aralarında illiyet bağı bulunmalıdır. İade borcunun kapsamını belirlemede öncelikle fakirleşme ve zenginleşme zamanının tesbit edilmesi gerekir. Yıllarca evvel paydaşlardan biri tarafından vücuda getirilen ve onun tarafından kullanılıp yararlanan muhdesat (bina, bahçe gibi) nedeniyle iade borçlusu ne zaman zenginleşmiş, alacaklısı ne zaman fakirleşmiş sayılacaktır? **Sebepsiz zenginleşme borçlusunun bu muhdesatın yapıldığı anda ekonomik açıdan zenginleştiği, yapanın ise o anda fakirleştiği ileri sürülmez.** Zira vücuda getiren paydaş tarafından kullanılan muhdesatın diğer paydaşlara herhangi bir katkısı kural olarak olmayacaktır. Ekonomik yönden zenginleşme ve fakirleşmenin taşınmazın şuyunun satış ücretiyle giderildiği anda gerçekleştiğinin kabulü gerekir. **Davacının dava açtığı tarihte ortaklığın giderilmesi davası sonuçlanmamış, dava konusu taşınmaz satılıp, davacının elinden alınmamıştır. Diğer bir anlatımla sebepsiz zenginleşme oluşmamıştır.** Mahkemece bu gerekçe ile davanın reddi gerektiğinden, gerekçenin değiştirilerek hükmün ONANMASINA, 1.55.TL bakiye temyiz harcının temyiz edene yükletilmesine, 22.2.2010 günü oybirliğiyle karar verildi." (Y.3.HD, 22.2.2010 tarih ve 2010/1353-2702 E.K sayılı ilamı); **Bkz aynı nitelikte** Y.3HD., 16.02.2016 tarih ve 2015/4103-2016/1966 E.K sayılı ilamı,http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser linkinden ulaşılmıştır. (Son erişim tarihi 28.04.2017).

16 "*Davacının bu zararına davalıların sebebiyet verip vermediği (uygun illiyet bağı) veya davalıların sebepsiz zenginleşmelerinin olup olmadığı üzerinde durulmamıştır.* Satıma konu taşınmaz davalılara ait hisselerin gerçekte 44.500,00 YTL olduğu anlaşılakta olup, davalılar satış bedeli olarak taşınmazın gerçek değerini aldıklarına ve edimlerini yerine getirmek suretiyle taşınmazdaki hisselerinin kullanımını davacıya devir ve teslim ettiklerine göre, davalıların bir sebepsiz zenginleşmesinden söz etmek olanaksızdır. O halde davalılara sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre başvurulması mümkün değildir. **Gerçekleşen davacı zararının nereden kaynaklandığı irdelendiğinde;** bunun tamamen taşınmaz bedelinin resmi senette düşük gösterilmek suretiyle satıştan doğan vergilerden kaçınmaya yönelik davranıştan kaynaklandığı görülmektedir. Davacıda bu surette satımdan dolayı az vergi ödemiştir. Taşınmaz değerinin resmi kayıtlarda az gösterilmesinden dolayı menfaat temin eden davacının bu eyleminden dolayı kendi kusuru ile zarar gördüğü açıktır. **Hukukun temel ilkelerine göre hiç kimse kendi kusurundan lehine sonuç çıkaramaz.** Böyle olunca davacı kendi kusuru ile sebebiyet verdiği zarara katlanmak zorunda olup, mahkemece davanın tümüyle reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir." Y.13.HD., 18.6.2007 tarih ve 2007/3497-8529 E.K sayılı ilamı); **Bkz aynı nitelikte** Y.6.HD.,28.3.2006 tarih ve 2006/122-3183 E.K sayılı ilamı, http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser linkinden ulaşılmıştır. (Son erişim tarihi 28.04.2017)

17 OĞUZMAN ve ÖZ, s.735-736; EREN, s.871; ANTALYA, s.822; BUSSY, s.54; ÖZ, s. 46.

18 KILIÇOĞLU, s.531; KARAHASAN, s.1187; ÖNEN, s.170; AYAN, s.329.

19 ÖZEL, s.739; EREN, s.871.

emeğinden zenginleşen, bu zenginleşmeyi geri vermekle yükümlü olacağı” şeklinde sebepsiz zenginleşmenin haklı sebebe dayanmaması gerektiği açıkça düzenlenmiştir²⁰. Genellikle geçerli bir borcun ifası veya yasanın koruduğu diğer kazanımlar, haklı bir sebebe dayanan kazanımlardır; bu durumda sebepsiz zenginleşmeden bahsedilemez²¹.

TBK.m.77/I.’de (mülga 818 sayılı yasanın 61. madde) tüm zenginleşme hallerini kapsayacak şekilde “haklı bir sebep bulunmaması” ifadesine yer verilmiş olup haklı olmayan sebep kavramı tanımlanmamıştır²². TBK m.77/II.’de günlük hayatta en çok rastlanan başlıca “geçerli olmayan sebep”, “gerçekleşmemiş sebep” ve “sona ermiş sebep” haklı olmayan sebep hallerine örnek olarak sayılmıştır. Ancak bu sayılan örnekler sadece kazandırmaya dayalı zenginleşmelerde ortaya çıkmakta olup edim dışı kazandırma halleri madde metninde sayılmamıştır. Bu nedenle madde metninde genel bir hüküm konulması sebepsiz zenginleşme kurumunun gelişmesi açısından daha yerinde olmuştur²³. Madde metninde sayılmamasına rağmen bunların dışında “haklı hiçbir sebebin bulunmaması” da sebepsiz zenginleşme halleri arasında yer almalıdır²⁴. Ayrıca TBK.m.78/I.’de (mülga 818 sayılı yasanın 62. madde) geçerli bir hukuki sebebe dayanmayan özel bir sebepsiz zenginleşme hali olarak “borçlanılmayan edimin ifasını” ayrıntılı olarak düzenlenmiştir²⁵.

1.3. SEBEPSİZ ZENGİNLEŞME HALLERİ

1.3.1. Hukuki Sebebin Geçersiz Olması

Borçlunun malvarlığındaki zenginleşmenin başlangıçta haklı bir sebebi olmasına rağmen bu sebep sonradan geçersiz hale gelmiştir. Zenginleşmeye esas teşkil eden hukuki

20 “Kural olarak tapulu taşınmazın satışına ilişkin sözleşme resmi biçimde yapılmadığı sürece geçersizdir. (TMK’nın 706, BK’nın 213, Tapu Kanunu’nun 26 ve Noterlik Kanunu’nun 60. maddesi) Geçersiz olduğu için de taraflarına hak ve borç doğurmaz. Ancak taraflar verdiklerini haksız iktisap kuralları gereğince geri isteyebilirler. **Zira; haklı bir sebep olmaksızın başkası zararına mal edinen kimse onu iade ile yükümlüdür.** Taşınmaz satışına ilişkin adi yazılı sözleşme gereğini yerine getirmeyen taraf, diğer tarafa aldıklarını geri vermek ve diğer taraftan da verdiklerini geri alma hakkına haizdir. Buna göre, taraflar arasında akdedilen 31.05.2013 tarihli sözleşme, taşınmaz satışına ilişkin olup, geçerlilik şartı olan resmi şekilde düzenlenmediği için geçersizdir. Sözleşme geçersiz olduğu için bu sözleşmede yer alan cezai şarta ilişkin hükümler de aynı şekilde geçersizdir. Davacının bu sözleşme gereğince davalıya 10.000 Euro ödediği taraflar arasında bir çekişme bulunmamakta olup, davalının 10.000 Euro’yu davacıya iade etmesi gerekir. ”Y.3.HD., 21.03.2016 tarih ve 2015/6478-2016/4224 E.K sayılı ilamı, http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser linkinden ulaşılmıştır. (Son erişim tarihi 29.04.2017).

21 **ANTALYA**, s.821; **KILIÇOĞLU**, s.534; **OĞUZMAN** ve **ÖZ**, s.731.

22 **KARAHASAN**, s.1187; **İNAN**, s.361.

23 **EREN**, s.873; **ÖZEL**, s.740.

24 **KILIÇOĞLU**, s.535.

25 **EREN**, s.877; **TEKİNAY vd.**, s.988; **ÖNEN**, s.173; **OĞUZMAN** ve **ÖZ**, s.752; **BİRSEN**, Kemalettin; Borçlar Hukuku Dersleri (Borçların Kaynakları Cilt 1 Borçların Nevileri Cilt 2), 2. Baskı, Ahmet Sait Matbaası, 1944, s.276.

işlemin geçersizliği nedeniyle ortadan kaldırılmasından sonra taraflar aldıklarını iade ile yükümlüdür²⁶. Örneğin taraflar arasında yapılan sözleşme fiili imkânsızlık sebebiyle hükümsüz hale geldiği zaman sözleşmeye dayalı olarak yapılan ödeme geçersiz bir sebebe dayandığından iadesi istenebilir²⁷.

TBK m.77.'de özellikle zenginleşmenin geçerli olmayan bir sebebe dayanması halinde doğmuş sayılacağı belirtilmiştir. Bu durum doktrinde dar anlamda sebepsiz zenginleşme olarak kabul edilmektedir²⁸. Geçersizlik kavramı geniş yorumlanmalı ve içerisinde hukuki

26 KILIÇOĞLU, s.535; İNAN, s.362; AYBAY, s.109; EREN, s.875; TEKİNAY vd., s.986; “Kesinleşen mahkeme ilâmına bağlı iptâl kararının gerekçesi tartışılarak somut olayda kusur değerlendirilmesi yapılması da doğru değildir. **O halde sözleşmenin hukuki imkânsızlık sonucu ifa edilemeyeceği kabul edilmeli, sözleşme sonrası objektif imkânsızlık haline göre uyumsuzluk sonuçlandırılmalıdır. Buna göre de davacı ancak verdiklerini sebepsiz zenginleşme hükümlerince geri isteyebilir**, kâr kaybı (olumlu zarar) isteyemez. Mahkemece yapılması gereken iş, davacının gerçekleştirdiği yatırımın bedelini konunun uzmanı sayılan bilirkişiler heyetine inceletmek, iptâl kararının kesinleştiği 26.10.2009 tarihi itibarıyla piyasa rayıçlarına göre yatırım bedelini hesaplatmak, bundan kısmî işletme döneminde elde edilen bedeli mahsup etmek, kalan yatırım bedelini davadaki talebe göre hüküm altına almak, kâr kaybı (olumlu) zararına ilişkin istemi ise tümüyle reddetmekten ibarettir. Bu hususlar üzerinde durulmadan yanlıgılı hukuki değerlendirmeyle kâr kaybının tahsiline karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olmuş, hükmün bozulması uygun bulunmuştur.” Y.15.HD., 12.06.2014 tarih ve 2013/8201-2014/17081 E.K sayılı ilamı; “Hukuken geçersiz sözleşmeden kaynaklanan bu nitelikteki bir uyumsuzluğun sebepsiz zenginleşme kurallarına göre çözümlenip tasfiye edilebilmesi için öncelikle sebepsiz zenginleşmenin kapsamını tespitteki ilke ve esasların açıklanmasında yarar vardır. Geçerli bir sebebe dayanmaksızın bir kişinin mal varlığından diğerinin mal varlığına kayan değerlerin eksiksiz iadesi denkleştirici adalet düşüncesine dayanır. **Denkleştirici adalet ilkesi ise, haklı bir sebep olmaksızın başkasının mal varlığından istifade ederek kendi mal varlığını artıran kişinin elde ettiği bu kazanımı geri verme zorunda olduğunu ve gerçek bir eski hale getirme yükümlülüğü bulunduğunu ifade eder.** Somut olaya gelince; öncelikle davacı ile davalı arasında resmi bir satış gerçekleştirilmiş, sonradan mahkeme kararı ile bu satışın iptaline karar verilmiştir. Bu durumda, **ortada yukarıda ifade edildiği gibi, geçersiz bir satış sözleşmesi söz konusu olmadığından dolayı, olayda denkleştirici adalet ilkesinin uygulama yeri bulunmamaktadır. Taraflar arasında tapu sicil müdürlüğünde resmi şekilde düzenlenen taşınmaz satım sözleşmesinde, satıma konu taşınmazların bedelin alındığı açıklandığından, davacının tapuda yapılan resmi senette ödendiği belirtilen satış bedelini talep edebileceği** kuşkusuzdur.” Y.3.HD., 15.10.2015 tarih ve 2015/10700-15907 E.K sayılı ilamı; **bkz aynı nitelikte** Y.3.HD., 13.06.2013 tarih ve 2013/5546-10182 E.K sayılı ilamı ,http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser linkinden ulaşılmıştır.(Son erişim tarihi 29.04.2017).

27 AYBAY, s.109; “Şu durumda hukuken geçersiz sözleşmeler, sebepsiz zenginleşme kuralları uyarınca tasfiye edilirken, denkleştirici adalet kuralı hiçbir zaman gözardı edilmemelidir. Bu husus hakkaniyetin ve adaletin bir gereğidir. Bu bakımdan iadeye karar verilirken, satış bedeli olarak verilen paranın alım gücünün ilk ödeme tarihindeki alım gücüne ulaştırılması ve bu şekilde iadeye, karar verilmesi uygun olacaktır. Aksi takdirde kısmi iade durumu oluşacak, iade dışındaki zenginleşme iade borçlusu yedinde haksız zenginleşme olarak kalacak, iade borçlularının iadede direnmelerine neden olacaktır. **Hal böyle olunca; mahkemece, emsal yüklenmesi karşılığı davalı Belediye Başkanlığına hibe edilen, dava konusu parseldeki 1361 m² hissenin emsal yüklemesi geri alındığından taraflar arasındaki sözleşmenin geçersiz hale gelmesi nedeniyle**, ödenen satış bedelinin, ifanın imkânsız hale geldiği tarihin saptanması suretiyle ve bu tarih itibarıyla, enflasyon, üretici ve tüketici fiyatları endeksleri, altın ve döviz kurlarındaki artışlar, memur maaş ve işçi ücretlerindeki artışlar gibi çeşitli ekonomik etkenlerin ortalamaları alınmak suretiyle ulaşacağı alım gücünün yukarıda açıklanan ilke ve esaslar altında konusunda uzman bilirkişi veya kurulundan nedenlerini açıklayıcı, taraf, hâkim ve Yargıtay denetimine elverişli rapor alınarak belirlenmesi ve bu miktara hükmedilmesi gerekirken, yanlıgılı değerlendirme ve eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır.”Y.3.HD., 23.12.2014 tarih ve 2014/8201-17081 E.K sayılı ilamı; **Bkz aynı nitelikte** Y.3.HD., 13.06.2013 tarih ve 2013/5546-10182 E.K sayılı ilamı; Y.3.HD., 23.12.2014 tarih ve 2014/8201-17081 E.K sayılı ilamı, http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser linkinden ulaşılmıştır. (Son erişim tarihi 29.04.2017).

28 ANTALYA, s.828; OĞUZMAN ve ÖZ, s.750; ÖZ, s.81.

sebebin mevcut olmaması veya irade beyanlarının birbirine uygun bulunmaması ya da onay, izin, ehliyet, vb. geçerlilik ve etkinlik unsurlarından birinin mevcut olmaması sebebiyle zenginleşmeye esas teşkil eden hukuki işlemin kurulamaması, eksik kurulması ya da geçersiz kurulması sonucunu doğuran sebepler yer almalıdır²⁹.

1.3.2. Hukuki Sebebin Gerçekleşmemesi

Bir edimin ifası, gelecekteki bir olayın gerçekleşme ihtimaline binaen yapılmışsa ve bu ifadan sonra şart gerçekleşmezse edim ifa eden aleyhine sebepsiz zenginleşme meydana gelmiş olur³⁰. Hukuksal nedenin gerçekleşmemesi, koşula bağlı sözleşmelerde de uygulanma imkanı bulabilir. Şöyle ki, koşula bağlı alacak, koşul gerçekleşmeden önce ödenmesi durumunda koşul gerçekleşmezse fakirleşen zenginleşmenin iadesini isteyebilir³¹. Ancak

29 EREN, s.875; “Kanun, tam ehliyetsizlerin yaptıkları hukuki işlemleri batıl sayarken bu gibi kimseleri korumak, kendi menfaatlerine aykırı işlemleri yaparak 3. kişilerce sömürülmesine engel olmak amacını gütmüştür. Bu tehlikenin ortadan kalktığı normal zekalı bir insanla eşdeğer tarzda hareket ettiği durumlarda, hukuki muamelenin hükümsüzlüğünü ileri sürmek hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olacağından kanun bunu himaye etmez. **09.03.1955 gün 22/2.Sayı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında da belirtildiği gibi, mümeyyiz olmayan kimse temyiz kudretini haiz olsa idi aynı surette hareket edecek, yani normal zekalı bir insan dahi aynı tarzda muamelede bulunabilecek idiye ehliyetsiz olduğundan bahisle muamelenin hükümsüzlüğünü ileri sürememelidir.** Somut olayda, davalı ülkemizde tam ehliyetli kişilerin dahi her zaman yararlanma olanağı bulamadıkları banka kredi kartından yararlanmış ve bu suretle bir menfaat elde etmiştir. Davacı bankanın ödeme talebine kadar tam ehliyetli biri gibi hareket edebilen davalının, borcun ifası istendiğinde ehliyetsizliğini ileri sürerek ifaden kaçınması hakkın kötüye kullanılmasının tipik bir örneğidir. **Öte yandan, B.K'nın 61-66.maddelerinde düzenlenen sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre hacir altındaki kişinin karşı tarafın aleyhine olacak şekilde kendi mal varlığında meydana gelen sebepsiz zenginleşme oranında sorumlu olacağı kuşkusuzdur. Zira, sebepsiz zenginleşmenin iade borcunun doğması bakımından fiil ehliyetinden yoksun olmak sonuca etkili değildir.”** Y.19.HD., 05.04.2011 tarih ve 2010/10411-2011/4439 E.K sayılı ilamı; “Kadıköy 2. Sulh Hukuk Mahkemesinin 2007/282 E 568 K sayılı ilamında belirtildiği üzere davalının sözleşmenin yapıldığı tarihte hukuki işlem ehliyetini kaldırarak şekilde rahatsız olduğu ve kısıtlandığı sabit olduğuna göre imzalanan sözleşme MK'nun 15.maddesi hükmü uyarınca geçersizdir. Davacı, geçersiz sayılan sözleşme nedeniyle verilen tüketici kredisinin iadesini sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre davalıdan talep edebilir. Davacının, davalının kısıtlı olduğunu bilmemesi, iyiniyetli olması sonuca etkili değildir. **Davalının iade yükümlülüğü sebepsiz zenginleşme hükümlerine tabi olmakla birlikte, hukuki işlem ehliyeti bulunmadığından davalının iade sorumluluğunun kapsamı, geçersiz sayılan sözleşme nedeniyle aldığı krediden elinde kalan miktarla sınırlıdır.** Hal böyle olunca; mahkemece, kısıtlı davalının geçersiz sözleşme sonucunda aldığı krediden elinde para kalıp kalmadığı yukarıda açıklanan iade yükümlülüğünün kapsamı da gözetenilerek araştırılıp, bu konuda taraf delilleri toplanarak sonucu uygun bir karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde davanın reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirir.” Y.13.HD., 11.02.2014 tarih ve 2013/28633-2014/3443 E.K sayılı ilamı; **Bkz aynı nitelikte** HGK., 30.04.2013 tarih ve 2013/13-749-2014/551 E.K sayılı ilamı; Y.19.HD., 09.04.2014 tarih ve 2014/4573-6811 E.K sayılı ilamı, http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser_linkinden_ulaşılmıştır. (Son erişim tarihi 06.05.2017)

30 EREN,s.876; AYBAY, s.109; OĞUZMAN ve ÖZ, s.759; ÖNEN, s.172; İNAN, s.363.

31 KARAHASAN, s.1198; EREN, s.876; “**Dava, hac organizasyonunda toplanan 5.400 Euro paranın davalıya ödenmesine rağmen organizasyonun gerçekleşmemesi nedeniyle verilen paranın iadesi ile her bir davacı için 5.000,00 TL manevi giderimin davalıdan tahsili istemine ilişkindir.** Dava; sebepsiz zenginleşme nedenine dayalı alacak davasıdır. BK. 61. ve diğer maddelerinde geçerli bir nedene dayanmaksızın, başkasının zararına mal kazanan kişi onu iadeye mecburdur, şeklinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, haksız (nedensiz) yere zenginleşen kişi, bu zenginliği geri vermek zorundadır. Somut olayda; toplanan deliller ve yapılan yargılamaya göre davalının 5.400 Euro bedeli aldığı yönünde bir uyuşmazlık yoktur. O halde, mahkemece yapılacak iş; davacıların davalıya ödediği sabit olan 5.400 Euro paranın taleple bağlı kalınarak davacılar ödenmesi gereklidir. Mahkemece, oluş ve kabule uygun düşmeyecek gerekçeler ile

fakirleşen, ifa ettiği edimi, beklenti ile ifa ettiği edimin gelecekteki sebebinin ne olduğunu, bu sebebin gerçekleşmediğini ispat etmesi gerekir³². Gerçekleşmeyen sebebe dayalı zenginleşmelerde diğer sebepsiz zenginleşme türlerinden farklı olarak, edimin ifası gerçekleştiği anda bir borç bulunmamasına rağmen zenginleşme sebepsiz sayılmamakta; ancak ifanın temelinde yatan beklentinin gerçekleşmeyeceği anlaşıldığında ifa baştan itibaren sebepsiz sayılmaktadır³³. Beklentinin boşa çıktığı an, düşünülen sebebin gerçekleşmediği veya gerçekleşmesi için gereken sürenin dolduğu andır³⁴.

1.3.3. Hukuki Sebebin Ortadan Kalkmış Olması

Kazandırmanın yapıldığı zaman geçerli olan bir sebep bulunmasına rağmen sonradan bu sebep ortadan kalkarsa, ortada sebepsiz zenginleşme olduğundan iadesi istenebilir³⁵. Bu

davanın reddine karar verilmiş olması doğru görülmemiştir.” Y.3.HD., 05.12.2012 tarih ve 2012/20152-25033 E.K sayılı ilamı ; *“Davacı vekili dilekçesinde, “kendi evini kendin yap” projesi kapsamında davalı belediyeden arsa satın aldığını ve bedelini de ödediğini, ancak projenin iptal edildiğini beyan ederek 8,5 TL arsa bedeli ile 17.008 TL tazminatın temerrüt tarihinden itibaren reeskont faizi ile birlikte davalıdan tahsiline karar verilmesini talep ve dava etmiştir.*Dava konusu uyuşmazlık sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan alacağın tahsili talebine ilişkindir. Davacı bedelini ödeyerek satın aldığı arsa üzerinde tasarruf hakkını kaybettiği için, davalı taraf sebepsiz zenginleşmiştir. Davacı ödediği bedeli belirtilen sözleşmenin ifasının imkansızlığı nedeniyle sebepsiz iktisap hükümlerine göre ödediğini geri alabilecektir. Davacının ödediği bedelin ifanın imkansız hale geldiği, yani projenin iptal edildiği tarih itibarıyla enflasyon, tüketici eşya fiyat endeksi, altın ve döviz kurlarındaki artışlar, memur maaş ve işçi ücretlerindeki artışlar gibi çeşitli ekonomik etkenlerin ortalamaları alınmak suretiyle ulaşacağı alım gücünün uzman bilirkişi kurulu raporu ile belirlenmesi suretiyle sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, yanlılgı değerlendirme sonucu yazılı şekilde hüküm tesisi bozmayı gerektirmiştir.” Y.3.HD., 03.07.2012 tarih ve 2012/11984-16732 E.K sayılı ilamı; *“Uyuşmazlık, dava konusu gecekonduların arsalarının zilyetlerine tahsis edilmesi için yapılan duyuru sonucu davalı belediyenin belirlediği banka hesabına yatırılan paranın tahsisinin yapılmaması nedeniyle dayalı olarak sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre iadesi istemine ilişkindir.* Taşınmaz sonradan Kepez Belediyesi sınırları içinde kalmış ve 3030 sayılı Kanun hükümlerine göre bu taşınmaza ilişkin tüm hak ve borçların Kepez Belediyesine geçtiği belirtilmiş ise de, bedeli tahsil eden davalı Belediye olduğu takdirde sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre iade ile sorumlu olacaktır.” Y.3.HD., 04.04.2013 tarih ve 2013/4104-5835 E.K sayılı ilamı; **Bkz aynı nitelikte** Y.3.HD., 22.02.2012 tarih ve 2011/21345-2012/4349 E.K sayılı ilamı; Y.3.HD., 21.09.2006 tarih ve 2006/10044-11339 E.K sayılı ilamı, http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser linkinden ulaşılmıştır. (Son erişim tarihi 05.05.2017).

32 **TEKİNAY vd.**, s.986; **OĞUZMAN ve ÖZ**, s.759.

33 **OĞUZMAN ve ÖZ**, s.760.

34 **ANTALYA**, s.832.

35 **EREN**, s.876; **İNAN**, s.364; **AYBAY**,s.109; **KARAHASAN**, s.1199; **KILIÇOĞLU**, s.536; **HATEMİ ve GÖKYAYLA**, s.206; **ÖNEN**, s.172; *“HGK’ nın 06.02.2008 günlü ve 2008/3-40 E. 2008/102 K. sayılı ilamında da açıklandığı üzere; sebepsiz zenginleşmede davacının geri alma hakkının, buna karşın davalının geri verme borcunun doğması, bunların malvarlıklarının birbirinin zararına ve yararına olmak üzere karşılıklı yoksullaşma ve zenginleşmelerine bağlıdır.* Bunun doğal sonucu olarak da, kural olarak, bu geri alma hak ve borcunun doğum anı, sebepsiz yoksullaşma ve zenginleşme olgularının gerçekleştikleri andır. O halde, geri alma hakkının kapsamı da kural olarak, anılan hak ve borcun doğdukları tarihten daha önce belirlenemez. Zira, geri alma, bu yoksullaşma ve zenginleşmenin sonucudur ve bu olgular gerçekleşmeksizin geri alma söz konusu değildir. *Şu durumda; sebepsiz zenginleşmede geri verme borcu, zenginleşmenin geçersiz bir nedene dayanması durumunda hemen; geleceğe yönelik bir neden bulunuyorsa onun oluşmadığı an; var olan bir neden bulunuyorsa da onun ortadan kalktığı zaman doğmuş olur. Edim yerine getirildiği sırada geçerli bir hukuksal nedenin bulunmasına karşın sonradan bu neden ortadan kalkmış olursa, bu durumda sebepsiz zenginleşme, nedenin ortadan kalktığı an meydana gelir.* Hal böyle olunca da, yukarıda açıklanan yasal düzenlemeler de gözetildiğinde, **davalının sebepsiz zenginleşmesinin, kendisine yapılan ödemenin dayanağı ilamın bozulmakla ortadan kalkması ve aksi yönde yeni bir hükmün oluşturulmasıyla**

sonucun doğması için kural olarak sebebin ortadan kalkması geçmişe etkili olmalıdır. Böyle durumlarda “sonradan ortadan kalkan sebebe dayalı zenginleşmelerde iade talebi” söz konusu olur³⁶. Örneğin, her iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde taraflardan birinin edimi o kişinin kusuru olmadan imkansız hale gelirse veya bağışlayanın bağışlamadan dönmesi durumunda daha önceden ifa edilen edimler sebepsiz zenginleşmeye göre geri istenebilir³⁷. Davacı bir edimi ifa ettiğini, bu edimin sebebini ve sebebin ortadan kalkmış olduğunu ispat etmelidir³⁸.

1.3.4. Borç Olmayan Şeyin Ödenmesi

TBK m. 78’ e göre, borçlanmadığı edimi kendi rızasıyla yerine getiren kimse, bunu ancak kendisini borçlu sanarak yerine getirdiğini ispat ederse geri isteyebilir. Burada davacı davalının zenginleşmesini haklı çıkaracak bir sebebinin bulunmadığını, bir başka deyişle davalıya borcunun bulunmadığını ispat etmelidir³⁹. Bu maddede, TBK m.77’deki kural değiştirilmemiş, aksine geçerli bir sebebe dayanmayan özel bir sebepsiz zenginleşme halinin ayrıntılı olarak düzenlenmesi amaçlanmıştır⁴⁰.

Borçlanılmayan edimin ifasının sebepsiz zenginleşmeye sebebiyet vermesi için aranan şartlar; ifa edilmesi gereken bir borç bulunmaması, ifa edenin ifa kastıyla hareket etmemesi,

sonradan ortaya çıktığının ve bu yeni olgu karşısında davalının iade borcu altına girdiğinin kabulü gerekir. Sonuç itibariyle; davalı yönünden, ödeme anında var olan hukuksal dayanak ödemeyi sağlayan ilamın bozulması ile ortadan kalkıp, aksine hüküm kurulmakla yapılan ödeme sebebini yitirmiş ve dolayısıyla ödemeyi haklı kılan neden de ortadan kalkmıştır. Böylece, sonradan gasp eden durumuna düşen davalının, 28.01.2010 tarihli kararın kesinleştiği 03.05.2011 tarihinde iade borcu doğmakla, bu tarihten takip tarihine kadar yürütülecek faizle sorumlu olduğunun kabulü gerekir.” Y.3.HD., 10.03.2014 tarih ve 2013/18537-2014/3686 E.K sayılı ilamı; aynı nitelikte Y.3.HD., 04.06.2013 tarih ve 2013/5720-9186 E.K sayılı ilamı; Y.3.HD., 13.02.2012 tarih ve 2011/21154-2012/3091 E.K sayılı ilamı; Y.3.HD., 13.02.2012 tarih ve 2011/21148-2012/3090 E.K sayılı ilamı; Y.3.HD., 17.03.2014 tarih ve 2013/19783-2014/4059 E.K sayılı ilamı; Y.19.HD., 11.03.2014 tarih ve 2013/7152-2014/4656 E.K sayılı ilamı, http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser linkinden ulaşılmıştır. (Son erişim tarihi 29.04.2017).

36 OĞUZMAN ve ÖZ, s.761; TEKİNAY vd., s.987.

37 KARAHASAN, s.1199.

38 TEKİNAY vd., s.987.

39 KILIÇOĞLU, s.538.; “Kural olarak zenginleşen, başkasının malvarlığından veya emeğinden haklı bir sebep olmaksızın elde ettiği zenginleşmeyi geri vermek zorundadır. (TBK m.77/1) **Borç olmayana rızası ile ödeyen kimse yanlışlığa düştüğünü ispat ettiği takdirde ödediğini geri isteyebilir. Burada kastedilen yanlışlık, eda ile ilgili olup, edada bulunanda bağışlama irade ve arzusunun bulunmadığını gösteren bir yanılmadır.** Bu bağlamda; HGK’nın 1982/13-387 E.-1984/997 K. sayılı kararında; hatalı intibak ve hatalı terfi gibi şart tasarrufun yanlış yapılması veya sonradan geri alınması halinde, daha önce bu şart tasarrufa dayanılarak memura yapılan fazla ödemenin idare hukuku ilkelerine göre geri istenebileceği ve geri isteme süresinin 60 gün olduğu, ancak şart tasarrufa dayanmayan salt hatalı ödemenin Borçlar Kanununun sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde geri istenebileceği açıklanmıştır.” Y.3.HD., 11.12.2014 tarih ve 2014/8388-16392 E.K sayılı ilamı; Bkz aynı nitelikte Y.3.HD., 13.02.2012 tarih ve 2011/21154-3091 E.K sayılı ilamı; HGK., 15.06.2012 tarih ve 2012/1- 196/396 E.K sayılı ilamı; Y.3.HD., 13.02.2012 tarih ve 2011/21148-2012/3090 E.K sayılı ilamı, http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser linkinden ulaşılmıştır. (Son erişim tarihi 23.04.2017).

40 KILIÇOĞLU, s.537; EREN, s.877; AYAN, s.332; ÖNEN, s.173; TEKİNAY vd., s.988; HATEMİ ve GÖKYAYLA, s.206; İNAN, s.364; ANTALYA, s.829; AYBAY, s.109;

borçlanılmamış edimini isteyerek yerine getirmiş olması ve borcun varlığı hakkında yanılmış olması gerekir⁴¹.

2. ÖĞRETİDE İYİ NİYETLİ SEBESİZ ZENGİNLEŞMENİN GERİ VERME BORCUNUN KAPSAMI VE SINIRLANDIRILMASI

2.1. GENEL OLARAK

TBK m.79/I' e göre, iyi niyetli sebepsiz zenginleşenin geri verme borcunun kapsamı, fiilen elde ettiği zenginleşme değil de geri istenme anında malvarlığında mevcut bulunan, henüz elden çıkarmadığı zenginleşme miktarıdır. İyi niyetli sebepsiz zenginleşen elinden çıkarmış olduğu zenginleşmenin yerine ikame değer girmemişse geri vermek zorunda değildir ve geri verme borcu ortadan kalkar⁴². Bu durum zenginleşmenin düşmesi olarak ifade edilir⁴³.

Kanun koyucu bu madde ile haklı bir sebep olmaksızın meydana gelen fiili zenginleşmenin tamamen geri verilmesi ilkesine iyi niyetli zenginleşen lehine önemli bir istisna getirilmiştir. Bu istisna ile iyi niyetli zenginleşenin geri vermeden sonra, zenginleşme gerçekleşmemiş olsaydı içinde bulunacağı ekonomik durumdan daha kötü bir duruma düşürülmemesi amaçlanmıştır⁴⁴. Sebepsiz zenginleşmeye dayanan iadelerde genel kural, iade

41 KARAHASAN, s.1191-1197; KILIÇOĞLU, s.537; EREN, s.877-878; ÖNEN, s.173-175; TEKİNAY vd., s.989; OĞUZMAN ve ÖZ, s.72-755.

42 “Dosyadaki yazılara, hükmün Dairemizce de benimsenmiş bulunan yasal ve hukuksal gerekçeleriyle dayanağı maddî delillere ve özellikle; davalıya bağlanan yaşlılık aylığına esas alınan ve 2829 sayılı Kanun kapsamında Bağ-Kur sigortalılığı ile birleştirilen 5434 sayılı Kanun kapsamındaki sigortalı süresinin, *davalıya yaşlılık aylığı tahsisi sırasında sehven fazla bildirilmesi nedeniyle fark aylık oluşmuş ise de; sebepsiz zenginleşme anında iyiniyetli olduğu belirgin bulunan davacının Borçlar Kanunu'nun 63'üncü maddesi uyarınca iade zamanı elinde kalan aylık ve semeresi bulunmadığının anlaşılmasına göre, yerinde bulunmayan bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun olan hükmün ONANMASINA*, 02.06.2011 gününde oybirliğiyle karar verildi.” Y.10.HD., 02.06.2011 tarih ve 2010/596- 2011/8113 E.K sayılı ilamı, http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooseer linkinden ulaşılmıştır. (Son erişim tarihi 06.05.2017).

43 EREN, s.889; ULUSAN, İlhan; *İyi Niyetli Sebepsiz Zenginleşenin İade Borcunun Sınırlanması Sorunu*, Kazancı Yayınları, İstanbul, 1984, s.33; ANTALYA, s.840.

44 ULUSAN, s.175; KARAHASAN, s.1227; TEKİNAY vd., s.1002; EREN, 889; SEROZAN, s. 319; “Davalı Emine Aydar devletten aldığı bu sosyal hizmeti özürlü çocuklarına bakmak suretiyle iyiniyetle tüketmiştir. TBK'nın 79. maddesinde “sebepsiz zenginleşen, zenginleşmenin geri istenmesi sırasında elinden çıkmış olduğunu ispat ettiği kısmın dışında kalanı geri vermekle yükümlüdür” hükmünü getirmiştir. Yine dosya kapsamında davalı Emine Aydar özürlü çocukları için 261 TL'den başlayan ve 3 yıl içinde 325 TL'ye ulaşan ödemeler almışlardır. *Böylesine küçük rakamların iyiniyetli olarak özürünün ihtiyaçları için tüketildiğinin de kabulü gerekir. Bu nedenle davanın reddi gerekirken kabulüne karar verilmesi doğru olmamıştır.*” Y.4.HD., 10/06/2015 tarih ve 2015/4786-7696 E.K sayılı ilamı; “Asıl sorun sebepsiz zenginleşmede iadenin sınırlarıdır. Kötüniyet halinde sınırlamadan sözedilemez. Alınan mal veya bedel iade edilir. O halde iyiniyetli sebepsiz zenginleşmenin iade borcunun sınırlarının belirlenmesi önem kazanır. Dairemizce bu konuda temel ölçüt güvenin korunması ilkesinin yargıcın takdir yetkisi ile dengelenerek tamamlanması, bu yolla hakkaniyete ulaşılmamasıdır. Bu bağlamda sebepsiz zenginleşmenin zenginleştiğine güven duyması ve güven duymasını gerektiren konumu, olayın özellikleri, yargıcın hakkaniyete uygun bir karar vermesi; gerektiğinde BK m. 43 ve 44 ten yararlanmasıdır. *Somut olayda davacı bir Devlet Kurumu, davalı işçidir. Kurumca davacı işçiye yasaya dayanılarak fazla ödemede bulunulmuştur. Davacı*

edilecek miktarın esas itibariyle davalının malvarlığındaki azalmadan daha fazla olamayacağıdır⁴⁵. Başka bir ifade ile, geri verilmenin istendiği andaki malvarlığı değeri ile zenginleşme olmasaydı malvarlığının aynı anda içinde bulunacağı durumdaki değeri arasında oluşan fark, geri vermenin kapsamını belirler⁴⁶.

2.2. GELENEKSEL BASKIN GÖRÜŞE GÖRE

Geleneksel öğretiyi yansıtan fark görüşüne göre, iyi niyetli sebepsiz zenginleşenin geri

kurumun davacı işçiye göre sahip olduğu hesaplama ile ilgili üstün donanımı ve ödeme miktarının belirlenmesinde uzmanlığı tartışılmazdır. İşçi iyiniyetlidir. Taraflar arasında ekonomik ve sosyal açıdan büyük bir fark vardır. O halde somut olayın özelliği itibarıyla alacaklının zarara katlanması gerekir. Yargıtay İçtihatı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 27.1.1973 gün 6/2 sayılı kararı ve Danıştay Büyük Genel Kurulunun 22.12.1973 gün 8/4 sayılı kararı içerik olarak yukarıda varılan sonucu desteklemektedir.” Y.9.HD., 23.10.2009 tarih ve 2009/33526-28432 E.K sayılı ilamı”; **Bkz farklı nitelikteki** bir kararda “Somut uyumsuzlukta bir borcu ifa etmek düşüncesiyle davacı işveren tarafından işe başlatmama tazminatının çıplak brüt ücret üzerinden ödenmesi yerine giydirilmiş ücret üzerinden ödenmesi nedeni ile davalı işçide bir zenginleşme olduğu sabittir. Mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu’nun 63. maddesinde “Haksız olarak bir şeyi istifa eden kimse, onun istirdadı zamanında elinden çıkmış olduğunu ispat ettiği miktar nispetinde red ve iade ile mükellef değildir.” hükmüne amirdir. **Ancak; iadesi gereken borç para borcu olup, iadesi zamanında borçlunun elinden çıkmış olması veya harcanarak tükenmiş olması, borçlunun iade yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz.** Dosya kapsamından, davalının; fazla aldığı miktarı iade etmesi gerektiği sonucuna varılmaktadır. Yargıtay 7. Hukuk Dairesince temyiz incelemesi yapılan 2015/2908 esas numaralı emsal dosya ile Yargıtay 3. Hukuk Dairesince temyiz incelemesi yapılan 2013/1234 esas numaralı dosyada da aynı görüş benimsenmiştir. Hal böyle olunca mahkemenin davacının ödemediği yaklaşık 2 yıl geçtikten sonra, ödemediği bir şey kalmadığını beyan eden iyi niyetli davalıdan fazla ödemeyi istirdat talebinin yerinde görülmediği şeklindeki gerekçe ile davanın reddine karar verilmesi isabetsizdir.” Y.22.HD., 06.05.2015 tarih ve 2013/34141-2015/16518 E.K sayılı ilamı; “Diğer taraftan davalıdan iadesi talep edilen alacak, **para borcuna ilişkin olup, iade zamanında borçlunun elinden çıkmış olması veya harcanarak tükenmiş olması, borçlunun iade yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz.** Hal böyle olunca mahkemece; herhangi bir şart tasarrufa dayanmayan hatalı ödemenin, sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde istenebileceği gözetilerek, tarafların tüm delilleri toplanıp, hasıl olacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken, yanılığın değerlendirme ve yazılı gerekçelerle davanın reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı görülmüş, bu husus hükmün bozulmasını gerektirmiştir” Y.3.HD., 11.12.2014 tarih ve 2014/8388-16392 E.K sayılı ilamı; “BK.nın 63.maddesinde “Haksız olarak bir şeyi istifa eden kimse, onun istirdadı zamanında elinden çıkmış olduğunu ispat ettiği miktar nispetinde red ve iade ile mükellef değildir.” hükmüne amirdir. **Ne var ki; iadesi gereken borç para borcu olup, iadesi zamanında borçlunun elinden çıkmış olması veya harcanarak tükenmiş olması, borçlunun iade yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz.** Yargıtay’ın yerleşmiş uygulamaları bu yöndedir. Dosya kapsamından, davalının; fazla mesai ücreti aldığı ve aldığı miktarı iade etmesi gerektiği sonucuna varılmaktadır.” Y.3.HD., 19.02.2013 tarih ve 2013/1234-2533 E.K sayılı ilamı; “Belirtilen ilkeler doğrultusunda yapılan değerlendirmede ise; 5510 Sayılı Kanun’un 818 Sayılı Borçlar Kanununa göre özel nitelikte olduğu; bu kapsamda 5510 Sayılı Kanun’un 96. maddesi hükmünün sebepsiz zenginleşme sebebiyle yersiz ödemelerin Kuruma iadesi konusunda özel nitelikte düzenleme içerdiği açıktır.Bu durumda özel kanun niteliğindeki 5510 Sayılı Kanunun, yine özel düzenleme içeren 96.maddesi hükmü, genel nitelikteki 818 Sayılı Borçlar Kanununun 63. maddesi hükmüne nazaran uygulama önceliğine sahiptir.Bu ilkeler ışığında somut olay değerlendirildiğinde, Zonguldak Göğüs ve Meslek Hastalıkları Hastanesi’nin 13.01.2004 tarihli raporu ile davacının mesleki pnömokonyoz tanısıyla %10,3 oranında maluliyetinin tespit edildiği, davacı tarafından işveren Türkiye Taş Kömürü Genel Müdürlüğü’ne yönelik olarak açılan manevi tazminat davasının yargılaması sırasında işveren Türkiye Taşkömürü Kurumu’nun iş göremezlik oranına itirazı üzerine Yüksek Sağlık Kurulu’nun 2009/1214 E ve 01/37 Sayılı 06.01.2010 tarihli kararı ve Adli Tıp 3.İhtisas Kurulunun 4.4.2011 tarih ve 3221 Sayılı kararı ile iş göremezlik derecesinin en başından beri %0 olarak belirlenmesi üzerine 13.01.2004-16.02.2010 tarihleri arasında ödenen iş göremezlik gelirinini geri istendiği anlaşılmaktadır. **Hal böyle olunca Zonguldak Göğüs ve Meslek Hastalıkları Hastanesi’nin hatalı tespiti ile ödenen iş göremezlik gelirinini Yüksek Sağlık Kurulu’nun 2009/1214 E ve 01/37 Sayılı 06.01.2010 tarihli kararının 5510 Sayılı Kanun’un 96/ b maddesi kapsamında bulunan yersiz ödeme niteliğinde olduğu dikkate alındığında Hukuk Genel Kurulunca da benimsenen**

vermekle yükümlü olduğu zenginleşme miktarı değişken bir değeri ifade etmekte olup kazanım anından alacaklının iade istemini talep ettiği ana kadar olumlu veya olumsuz birtakım değişikliklere uğrayabilir. Sebepsiz zenginleşen zenginleşenin malvarlığında meydana gelen artma ve eksilmelerin karşılıklı olarak değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan fark zenginleşen lehine bir fazlalık teşkil ettiği takdirde, iade olunabilecek bir zenginleşmeden bahsedilebilir. Daha açık bir ifade ile sebepsiz zenginleşenin iade zamanında mevcut olan malvarlığı değeri ile zenginleşme olmasaydı aynı anda ulaşmış olabileceği farazi değer mukayese edilerek aradaki artan kısım iadeye esas teşkil eden zenginleşmeyi ifade eder⁴⁷.

Fark görüşünün sebepsiz zenginleşmenin iadesi kapsamında sağladığı en önemli sonuç, iade ile yükümlü sebepsiz zenginleşenin sorumluluğunu sınırlaması ve fakirleşene göre sebepsiz zenginleşenin çıkarını açıkça korumasıdır. Fark teorisine göre, sebepsiz zenginleşenin iadesi borcunun kapsamı belirlenirken fakirleşenin zenginleşme ile uygun nedensellik bağı kurulabilen ve değer olarak fakirleşenin malvarlığının eksilmesine neden olan, fakirleşenin kusuru olup olmadığına bakılmaksızın meydana gelen her türlü eksilme zenginleşene karşı ileri sürülebilir⁴⁸.

Yukarıda genel olarak açıklamaya çalıştığımız fark görüşü ile ilgili olarak bu görüşü savunanlar tarafından izlenen yolun haklı gösterilmesi amacıyla ileriye sürülen gerekçeleri kısaca inceleyelim:

2.2.1. Fark Görüşünü Doğrudan Zenginleşme Kavramına Dayandıran Görüş

Von Mayr, fark görüşü çerçevesinde zenginleşmenin esasen kavram olarak kar ve

Özel Daire bozma kararına uyulması gerekirken önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır. “(HGK., 22.2.2017 tarih ve 2014/21-2464-2017/308 E.K sayılı ilamı. (www.kazanci.com, Kazancı İBB, Son erişim tarihi 01.02.2018)

45 **TEKİNAY vd.**, s.998.

46 **KARAHASAN**, s.1227.

47 **ULUSAN**, s.130-131; “Uyuşmazlık, iade kapsamında bulunmaktadır. BK.nun 64. (TBK’nın 80.) maddesine göre, iade **borçlusu kötüniyetli ise zorunlu masraflar ile faydalı masrafları iade zamanında halen mevcut olan fazlalık nispetindeki miktarı isteyebilir. 22.02.1991 gün, 1990/1 E.-1991/1 K.sayılı YİBK.nda belirtildiği gibi, iade borcunun kapsamını belirlemede öncelikle fakirleşme ve zenginleşme zamanının tespit edilmesi gerekir.** Giderlerin (imalatın) yapıldığı tarih değil, taşınmazın davalılara iade edildiği tarih itibarıyla sebepsiz zenginleşme miktarının belirlenmesi gerekir. Davacıların taşınmazı davadan kısa bir süre önce davalılara teslim etmeleri nedeniyle, iade anına kadar zamanaşımı da işlemeyeceği dikkate alınarak sebepsiz zenginleşme miktarının uzman bilirkişi raporu ile belirlenmesi gerekirken, hüküm kurmaya elverişli olmayan bilirkişi raporuna göre karar verilmesi doğru değildir.” Y.4.HD., 27.05.2014 tarih ve 2014/1131-8258 E.K sayılı ilamı; **Bkz aynı nitelikte Y.3.HD.**, 09.10.2008 tarih ve 2008/13121-16352 E.K sayılı ilamı, http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser linkinden ulaşılmıştır. (Son erişim tarihi 01.05.2017).

48 **ULUSAN**, s.132.

zararların karşılaştırılması sonucu geriye kalan fazla değerden ibaret olduğunu ifade etmiştir⁴⁹.

Fark görüşünün, zenginleşme kavramı ile gerekçelendirilmesi ve iade ile yükümlü olan zenginleşenin uğradığı her türlü zararın, yaptığı her türden masraf ve diğer giderlerin zenginleşmeden düşülmesinin yine bu görüş yardımıyla desteklenmesi eğilimi öğretide geniş eleştirilere neden olmuştur⁵⁰.

Özellikle Wilburg⁵¹, sebepsiz zenginleşme davasında iadenin kapsamının doğal olarak ifa yoluyla ya da ifa dışı yollarla kazanılan şey olduğuna işaret ederek, fark görüşünü savunanların zenginleşme kavramını muğlak olarak nitelendirdiklerini ve borçlunun malvarlığında meydana gelen eksilmelerden alacaklının sorumlu tutulmasına gerekçe olarak gösterilemeyeceğini ifade etmiştir.

Von Tuhr'e göre yasanın öngördüğü anlamda elde kalan zenginleşmenin geri verilmesinin amacı, iyi niyetli sebepsiz zenginleşenin elde ettiği şeyden ya da değerden iade anında elde kalan miktarın sebepsiz zenginleşen tarafından fakirleşen tarafa verilmesidir. Ayrıca yazara göre fakirleşenin malvarlığında meydana gelen diğer eksilmelerin yanılmaya ilişkin 122. BGB hükmünün temelinde yatan güven ilkesinin yardımıyla menfi zarar kalemleri olarak zenginleşenden ayrıca talep edilebilir⁵².

2.2.2. Fark Görüşünü Denkleştirme Kavramına Dayandıran Görüş

Denkleştirmenin hukuki dayanağı konusunda doktrinde, Türk ve İsviçre Hukuklarında zarar kavramı konusunda kabul edilen "fark görüşünün" benimsendiği anlaşılmaktadır. Denkleştirme kurumunun temel işlevi, bir haksız eylem sonucu zarar görenin zararlandırıcı eyleme uygun nedensellik bağı ile bağlı bulunan menfaatleri zararlarla denkleştirilmesini gözetmektedir. Bir başka deyişle, denkleştirme sorunu çerçevesinde tazminatın hesaplanması sırasında zarar gören kişinin haksız eylem nedeniyle edindiği menfaatlerin değer olarak zarar miktarından düşülmesi tartışılmaktadır⁵³.

Sebepsiz zenginleşmede borçlunun malvarlığında meydana gelen zenginleşmenin

49 VON MAYR, Robert; *Der bereicherungsanspruch des deutschen bürgerlichen Rechts*, Leipzig, 1903, s.619. (ULUSAN, s.133'de zikredilmiştir.)

50 ULUSAN, s.133.

51 WILBURG, Walter; *Die Lehre von der Ungerechtfertigten Bereicherung*, Granz, 1934, s.143. (ULUSAN, s.133-134'de zikredilmiştir.)

52 VON TUHR, Andreas; *Fs. Für Bekker*, s.314. (ULUSAN; s.134'de zikredilmiştir.)

53 ULUSAN, s.136.

karşılığını tazminat isteminde alacaklının malvarlığında meydana gelen zarar oluşturmaktadır⁵⁴. *Denkleştirme kavramına dayandıran görüşe göre*, tazminat hukukunda yararların denkleştirilmesine karşılık sebepsiz zenginleşmede fakirleşmenin denkleştirilmesi, denkleştirilmenin her iki durumda da uygulama alanı bulmasına engel değildir. Böylelikle, zenginleşmeye bağlı olarak gerçekleşen ve zenginleşme olmasaydı gerçekleşemeyecek olan tüm olumsuz etkenlerin zenginleşenin malvarlığında meydana gelen menfaat ile denkleştirilmesi gerekir⁵⁵.

2.2.3 Fark Görüşünü Hakkaniyet Kavramına Dayandıran Görüş

İade borçlusu olan sebepsiz zenginleşenin hiçbir zaman iade anında mevcut zenginleşmesinin üstünde bir malvarlığı iade etme zorunda bırakılmaması düşüncesi olarak nitelendirilen hakkaniyet görüşü, hem doktrinde hem de Almanya başta olmak üzere

54 “Her ne kadar, davacı ödenen bedelin 10.000 Alman Markı olduğunu ispat edememiş ise de, temyiz edenin davalı olduğu gözönüne alınarak, satış bedeli olarak davalının kabul ettiği miktarın esas alınması gerekir. Buna göre, davalının kabul ettiği bedel üzerinden **sebepsiz zenginleşme kuralları uyarınca denkleştirici adalet ilkelerine göre**, DSİ tarafından kamulaştırma tarihinde ifanın imkansız hale geldiği anlaşılmaktadır. Bedelin, bu tarih itibarıyla çeşitli ekonomik etkenler nedeni ile azalan alım gücünün, işçi ücreti, enflasyon, tüketici eşya fiyat endeksi, altın ve döviz kurlarındaki artışlar, memur maaş ve işçi ücretlerindeki artışlar vs. ortalamaları alınarak alım gücünün değerinin ne olabileceği konusunda uzman bilirkişilerden nedenlerini açıklayıcı denetime elverişli rapor alınarak karar verilmesi gerekirken eksik ve yanılgılı değerlendirmeye yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiş, kararın bozulması gerekmiştir.” Y.3.HD., 03.06.2015 tarih ve 2014/17211-2015/10167 E.K sayılı ilamı; **Bkz aynı nitelikte** Y.3.HD., 17.11.2015 tarih ve 2015/12897-18225 E.K sayılı ilamı; Y.13.HD., 15.10.2009 tarih ve 2009/4942-11649 E.K sayılı ilamı; Y.13.HD., 23.1.2007 tarih ve 2006/13575-2007/471 E.K sayılı ilamı; Y.3.HD., 14.01.2008 tarih ve 2007/8764-2008/226 E.K sayılı ilamı, [http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser linkinden ulaşılmıştır. \(Son erişim tarihi 30.04.2017\).](http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser linkinden ulaşılmıştır. (Son erişim tarihi 30.04.2017).)

55 **VON MAYR**, s.625. (**ULUSAN**, s.133’de zikredilmiştir.); “Geçersiz sözleşmelere göre verilenlerin iadesi sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre geri istenir. Sebepsiz zenginleşme, bir kimsenin mal varlığının haklı (geçerli) bir sebep olmaksızın diğer bir kimsenin mal varlığı aleyhine çoğalmasa (zenginleşmesi) demektir. Sebepsiz zenginleşmenin borç doğurmasının sebebi zarar değil, alacaklının (davacının) mal varlığında meydana gelen eksilmedir. Sebepsiz zenginleşmeye dayalı alacak talep edilebilmesi için borçlunun mal varlığında bir başkasının aleyhine olarak bir zenginleşme meydana gelmeli, zenginleşme ve zenginleştirici olay arasında illiyet bağı bulunmalı ve zenginleşme haklı bir sebebe dayanmamalıdır. Geçersiz sözleşme gereğince, diğerinin mal varlığına kayan değerlerin iadesi “Denkleştirici Adalet” düşüncesine dayanmaktadır. **Denkleştirici adalet ilkesi ise**, haklı bir sebebe dayanmadan başkasının mal varlığından istifade ederek, kendi mal varlığını artıran kişinin elde ettiği kazanımı geri verme zorunda olduğunu ve gerçek karar verilmesi gerekir. **Denkleştirici adalet ilkesi gereğince güncelleme yapılırken**, güncellemeye esas alınan somut veriler tek tek uygulanarak ödeme tarihinden ifanın imkânsız hale geldiği tarihe kadar paranın ulaştığı değer her bir dönem için hesaplanmalı, sonra bunların ortalaması alınmalıdır. Bu amaçla, çeşitli ekonomik etkenler nedeniyle, azalan alım gücünün enflasyon, tüketici eşya fiyat endeksi, altın ve döviz kurlarındaki artışlar, memur maaş ve işçi ücretlerindeki artışlar vs. ortalamaları alınmak suretiyle, ulaşacağı alım gücü yukarıda açıklanan ilke ve esaslar altında ve bu konuda uzman bilirkişi kurulundan nedenlerini açıklayıcı, taraf, hakim ve Yargıtay denetimine elverişli rapor alınarak belirlenmesi gerekirken Türkiye’de rayici bulunan yabancı paralara en yüksek banka faizi ortalamasına, T.C.Merkez Bankasının ihraç ettiği iç borçlanma senetlerine, Cumhuriyet altınına yatırılması konumuna, DİE-TÜİK’nin toptan eşya üretici fiyat ve tüketici fiyat indeksleri ile artırılması hallerinde olduğu tutarların ortalamalarının alındığı rapor doğrultusunda hüküm tesisi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.” Y.3.HD., 17.11.2015 tarih ve 2015/12897-18225 E.K sayılı ilamı, [http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser linkinden ulaşılmıştır. \(Son erişim tarihi 25.04.2017\).](http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser linkinden ulaşılmıştır. (Son erişim tarihi 25.04.2017).)

uygulamada sık sık vurgulanmıştır⁵⁶.

Türk hukuk doktrininde ve uygulamasında da⁵⁷, sebepsiz zenginleşmede iade sorumluluğunun sınırları belirlenirken hakkaniyet düşüncesine sıklıkla değinilmektedir. Tekinay, zenginleşmede iadenin kapsamının hakkaniyet esaslarına göre sınırlandırılabilirliği ifade ederek “özellikle iyi niyetli sebepsiz zenginleşen kimse hiç zenginleşme olmasaydı düşmeyecek olduğu duruma düşürülmemesi “gerektiği ifade etmiştir⁵⁸.

İsviçre Federal Mahkemesi ve Yargıtay’ın sebepsiz zenginleşmede iadenin kapsamına ilişkin verdikleri kararlarda hakkaniyet düşüncesinden geniş ölçüde yararlandığı görülmektedir. İsviçre Federal Mahkemesi sebepsiz zenginleşenin iadesine ilişkin verdiği temel kararlarında, zenginleşmenin kapsamının belirlenmesinde genel bir formülün bulunamayacağını ve bunun yerine hakkaniyet düşüncesi ile birlikte her somut olayın özellikleri dikkate alınarak zenginleşmenin belirlenmesi gerektiğini içtihat etmiştir. Federal mahkeme bu içtihadında, yoksullaşmanın ediminden bağımsız olarak doğan iade zararlarının da alacaklıya ileri sürülebileceğini kabul etmiş ve iade zararının kavram olarak “iktisabın geçerliliğine duyulan güven sonucu yapılan bir işlemle veya alınması gerekli bir önlemin ihmali sonucu ortaya çıkan değer eksilmeleri” olduğunu ifade ederek borçlunun korunmasının ancak güven ilkesi ışığında hakkaniyete uygun düşeceği yolundaki görüşü çok haklı olarak yansıtmış ve bu konuda Alman Hukuk Uygulamasından daha hakkaniyete uygun bir tutum izlemiştir⁵⁹. Yargıtay kararlarında da, zenginleşenin zenginleşme olmasaydı bulunacağı durumdan daha kötü bir duruma düşürülmemesi tarzındaki düşünce yer almakta olup söz konusu kararlarda bu düşüncenin sosyal saikler de gözetilerek esnek bir takdir yetkisi

56 VON MAYR, s.617-618. (ULUSAN, s.140’de zikredilmiştir.)

57 “Mahkemece 1.3.1995-22.7.1999 tarihleri arasında ödenen yaşlılık aylıklarının istirdadına ilişkin açılan işbu davanın kabulüne karar verilmiş ise de davacının yaşlılık aylığı talebi sırasında ve sonrasında Kurumu yanıtmasının olmayıp, tahsis talebi üzerine Kurum davacının hizmet süresinin eksik olduğunu belirtmiş olsaydı şimdiki gibi davacının primlerini ödeyip yaşlılık aylığına hak kazanması mümkün bulunmaktadır. Ayrıca Borçlar Kanununun 63. maddesine göre; sebepsiz zenginleşen kişinin, iade borcu ile yükümlü tutulabilmesi için kötü niyetli olduğunun kanıtlanması gerekir Davacının iyi niyetli olduğunun kabulü asıldır. Davacının kötü niyetli olmadığı ve Kurumu yanıtmadığı dava dosyasındaki bilgi ve belgelerden açıkça anlaşılmaktadır. Kaldı ki, davalı Kurum davacının kötü niyetli olduğu iddia ve ispat edilmemiştir. **Öte yandan, birçok Yargıtay Kararında da belirtildiği gibi; iyi niyetle zenginleşen kimse, zenginleşmenin geri verilmesinden dolayı; zenginleşme hiç olmasaydı bulunacağı durumdan daha kötü duruma düşürülemez.** Yaşam deneyleri ve günümüzün ekonomik koşullarına göre davacının, kendisine ödenen dava konusu yaşlılık aylıklarını tüketerek elden çıkarmak zorunda kalan, günü gününe ve kıtı kıtına geçinen kimselerden olduğunun da kabulü gerekir. Şüphesiz bu yönden bir kuşku ve duraksama duyulması halinde mahkemenin gerekli inceleme ve araştırma yapabileceği detartışmasızdır.” Y.10.HD., 10.03.2003 tarih ve 2003/1057-1710 E.K sayılı ilamı, http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser linkinden ulaşılmıştır.(Son erişim tarihi 25.04.2017).

58 TEKİNAY vd., s.1002.

59 ULUSAN, s.143-44.

çerçevesinde kabul edildiği görülmektedir⁶⁰.

2.3. YENİ (MODERN) GÖRÜŞE GÖRE

Geleneksel baskın görüşün karşısında yer alan yeni görüşlere göre, iadenin konusunu borçlunun malvarlığında meydana gelen artma ve azalmadan ibaret olan zenginleşme değil, doğrudan kazanılan şey oluşturur. Ayrıca, fark görüşüne nazaran daha somut bir gözlemle somut zenginleşme konusu ön planda tutulmaktadır. Özellikle son yıllarda sebepsiz zenginleşen yararına indirim kalemlerinin daha sınırlı oranda uygulanması eğilimi ile zenginleşmeden önceki durumun yeniden tesisi amaçlanmaktadır⁶¹.

Modern öğretilerde, sebepsiz zenginleşenin iade borcunun sınırlanmasına ilişkin görüşlerden bazılarını kısaca genel hatlarıyla inceleyelim:

2.3.1. Von Turh'un Görüşü

Zenginleşme, zenginleşenin malvarlığında mevcut olduğu süreç, kazanılan nesne veya onun değerinden ibarettir. Zenginleşme sebebiyle zenginleşenin malvarlığında meydana gelen zarar, zenginleşenin kazanımın geri alınmayacağına ilişkin güveninin boşa çıkması sebebiyle oluşan menfi zarar niteliğindedir. Yanılma sonucu kurulmuş bir sözleşme veya borç olmayan şeyin ifası sonucu iade isteminde hukuki durumun davacının kendi yanılması sonucu bozulması ve meydana gelen zararın yine davacı tarafından yüklenilmesi gerekir⁶².

60 “Borçlar Kanununun 63/1.maddesine göre; zenginleşenin elinde kalanı iade ile yükümlü olacaktır. Belirtilen ilkeler altında zenginleşme saptanırken; malvarlığının, sebepsiz yere artmasına neden olan tüm ihtimal ve olgular (en önemlisi enflasyon) ile nedensellik bağı kurulabilen ve zenginleşenin malvarlığında değişmelere yansıyan bütün olaylar iadenin miktarını tayinde gözden kaçırılmamalıdır. Şu da var ki, bu işlemlerde, hakim geniş takdir hak ve yetkisinin varlığı tartışılmaz. Borçlar Yasasının 98. maddesi yollamasıyla uygulanması gereken BK.’nın 43 ve 44. maddelerindeki, haksız fiil tazminatında hakime büyük takdir yetkisi tanıyan kurallar, geri verme borcunun kapsamının belirlenmesinde, kıyas yoluyla uygulanmalıdır. **Görülüyor ki; geri verme borcunun kapsamı, borçlunun (zenginleşenin) durumunu ağırlaştırıyorsa hakim bunu hakkaniyete uygun bir ölçüye indirebilecektir.**” (HGK., 29.09.2010 tarih ve 2010/14- 386/427 E.K sayılı ilamı; “Ancak, hükme esas alınan bilirkişi raporunda; davacının, dava konusu taşınmaz için 03.08.1996 tarihinde ödemiş olduğu 500 TL bedelin dava tarihindeki ulaştığı miktar, denkleştirici adalet ilkesine göre hesaplanırken; sadece, USD, Altın, TÜFE ve TEFE değerlerindeki artışlar dikkate alınmıştır. Oysa, Yargıtay’ın yerleşmiş uygulamalarına göre, bu etkenler yeterli olmayıp, bunların yanı sıra çeşitli ekonomik etkenlerin (memur maaş ve işçi ücretlerindeki artışlar, asgari ücretteki artışlar v.s.)’ de hesaplama dahil edilerek, ortalamaları alınmak suretiyle, paranın ulaşacağı alım gücü bulunmalıdır. Bunun yanında, taşınmazın dava tarihindeki rayiç değeri de tespit ettirilip, hükmedilecek tazminatta gözetilmelidir. **Zira, geri verme borcunun kapsamı, borçlunun (zenginleşenin) durumunu ağırlaştırıyorsa, hakim bunu hakkaniyete uygun bir ölçüye indirebilecektir.**” Y.3. HD., 02.04.2013 tarih ve 2013/252-5551 E.K sayılı ilamı; **bkz aynı nitelikte** Y.3.HD., 05.02.2013 tarih ve 2012/18832-2013/1562 E.K sayılı ilamı, http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser linkinden ulaşılmıştır.(Son erişim tarihi 25.04.2017).

61 **FLESSNER**, Axel; *Wegfall der Bereicherung, Rechtsvergleichung und Kritik*, 1970, s.103 (**ULUSAN**, s.151’de zikredilmiştir.)

62 **VON THUR**; Fs. Für Bekker, s.297. (**ULUSAN**, s.156’de zikredilmiştir.)

Borçlunun malvarlığında meydana gelen eksilmenin güven zararı niteliğinde görülmesi sebebiyle, iade ile yükümlü zenginleşen tarafından fakirleşene karşı bu niteliği ile ileri sürülmelidir⁶³. Von Tuhr, güven zararı kavramını ifadan kaynaklanan sebepsiz zenginleşme durumlarına özgülemekte ve müdahale sonucu meydana gelen sebepsiz zenginleşme durumlarında ise borçlunun eylemi sonucu meydana gelen zenginleşmenin sebep olduğu azalmaların güven zararı veya indirim kalemi olarak alacaklıya karşı ileri sürülebilmesini uygun bulmaktadır⁶⁴.

2.3.2. Wilburg'un Görüşü

Wilburg'da, Von Tuhr gibi iktisap konusu nesnenin, bir kaim değere dönüşmeksizin veya borçlunun malvarlığında tasarruf tarzında beliren bir menfi zenginleşmeye yol açmaksızın telef veya tahrip olması, bir üçüncü kişiye devri durumunda borçlunun sorumluluktan kurtulacağı düşüncesindedir⁶⁵.

Wilburg, yukarıda belirtilen dışında kalan ve zenginleşme ile malvarlığında meydana gelen azalmalar açısından sınırlı sorumluluğun gerçekleşmesi için nedensellik bağıını kıstas olarak kabul etmektedir ve zenginleşmeye yol açan olguların tiplerini ve amaçlarını araştırmadan borçlu yararına ayrı indirim kalemlerini belirlemek yerine, borçlunun malvarlığında oluşan zararlardan hangilerinin ne ölçüde indirime tabi tutulabileceğinin çeşitli kıstaslar yardımıyla belirlenmesi gerektiğini ifade etmektedir⁶⁶.

Zarar kavramına ilişkin olarak da sadece borçlunun edinimin geçerliliğine duyduğu "güvenden kaynaklanan zararların" alacaklıya karşı ileri sürülebileceğini ve bu nitelikteki eksilmelerin indirim kalemi oluşturmaları, tarafların sebepsiz zenginleşmenin meydana gelmesindeki katkı oranlarına göre belirlenir⁶⁷.

2.3.3. Flume'nin Görüşü

Flume'de von Tuhr ve Wilburg gibi sebepsiz zenginleşme sonucu elde edilen şeyde meydana gelen olumsuz değişimlerle, zenginleşme sonucu iade borçlusunun malvarlığında meydana gelen eksilmeleri ayrı ayrı incelemeyi tercih etmiştir. Fakat onlardan farklı olarak edinim konusu şeyin iadesinde dahi borçlunun aşırı gözetilmesini sağlayan yasal düzenlemeyi

63 VON THUR; Fs. Für Bekker, s.318-319. (ULUSAN, s.156'de zikredilmiştir.)

64 VON THUR; Fs. Für Bekker, s.316-317. (ULUSAN, s.156'de zikredilmiştir.)

65 WILBURG, s.139. (ULUSAN, s.158'de zikredilmiştir.)

66 WILBURG, s.143. (ULUSAN, s.158'de zikredilmiştir.)

67 WILBURG, s.153. (ULUSAN, s.158'de zikredilmiştir.)

sınırlamak amacıyla bazı kıstasların olması gerektiğini ifade etmektedir⁶⁸.

Borçlunun zenginleşmesi sonucunda malvarlığında meydana gelen eksilmelerden hangilerinin alacaklıya yüklenmesi, hangilerine zenginleşenin katlanması gerektiğine karar verilebilmesi için malvarlığındaki artma veya eksilme konusunda “borçlunun malvarlığına ilişkin tavır ve hareketlerinin” göz önüne alınması zorunludur. Sebepsiz zenginleşmeye bağlanabilen malvarlığı eksilmeleri sebebiyle borçlunun malvarlığında meydana gelen zarar veya masrafların 818/III BGB kapsamında indirim kalemleri oluşturduğu kabul edilmelidir. Ancak karşılıksız sebepsiz zenginleşme ile ilgili bağlantılı olmayan borçlunun malvarlığına ilişkin kararına bağlı olarak gerçekleşen azalmalar ise 818/III BGB gereğince alacaklıya yüklenmesine mümkün değildir⁶⁹. Bir örnek verip somutlaştırmak gerekirse, sebepsiz zenginleşme konusu olan köpeğin borçlunun (*sebepsiz zenginleşenin*) halısını ısırması sonucu meydana gelen zarar sebebiyle borçlunun (*sebepsiz zenginleşenin*) bu zararı iade sırasında indirim kalemi olarak ileri sürmesi mümkün değildir. Köpeğin evde bulundurulması ister sebebe bağlı olsun ister olmasın her halükarda borçlunun kendi kararına bağlı olarak gerçekleşmektedir⁷⁰.

2.3.4. Güvenin Korunması Görüşü

Sebepsiz zenginleşmede iade ile yükümlü borçlunun sorumluluğunun kapsamı belirlenirken sebepsiz zenginleşenin edinimin geçerliliğine duyduğu güvenin korunması büyük önem arz etmekte olup doktrinde birçok yazar tarafından kabul edilmektedir.

Bu hususta özellikle Larenz⁷¹ ve Esser⁷² tarafından sebepsiz zenginleşen iade borçlusunun ancak iyi niyetli olması durumunda korunacağı, kötü niyetli olmaları halinde iade sorumluluklarının geniş bir kapsamda olduğu kabul edilmektedir. Her iki durumun karşılaştırılması sonucu, iyi niyetli sebepsiz zenginleşme borçlusunun sorumluluğunun iade zamanında aynen veya değer olarak elinde kalan zenginleşmeden ibaret olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda iyi niyetli sebepsiz zenginleşenin edinimin kalıcı olmasına duyduğu güvenden kaynaklanmaktadır ve duyulan bu güvenin korunması gerekmektedir⁷³.

68 FLUME, Werner; *Der Wegfall der Bereicherung in der Entwicklung vom, Römischen zum Geltenden Recht*, Festschrift für Niedermeyer, 1953, s.103, 157. (ULUSAN, s.160’de zikredilmiştir.)

69 FLUME, s.151-155. (ULUSAN; s.161’de zikredilmiştir.)

70 FLUME, s. 155. (ULUSAN, s.162’de zikredilmiştir.)

71 LARENZ, Karl; *Lehrbuch des Schuldrechts, Band II, Besonderer Teil*, 11. Auflage, München, 1980, s.513. (ULUSAN, s.164’de zikredilmiştir.)

72 ESSER, Josef; *Schuldrechts, Band II, Besonderer Teil*, 4. Auflage, Karlsruhe, 1971, s.381. (ULUSAN, s.164’de zikredilmiştir.)

73 “Geri vermede iyiniyetli kabulde, fakirleşen ve zenginleşenin konumlarına, özellikle sosyal ve ekonomik

Biraz daha somutlaştırmak gerekirse, sadece sebepsiz zenginleşenin elde ettiği edinimin sürekliliğine duyulan güvene bağlanabilecek eksilmeler, iade borcundan indirilebilecek ve böylece alacaklı ancak bu çerçevede meydana gelen yoksullaşmadan doğan zarar ile sorumlu olacaktır⁷⁴.

2.3.5. Tazminat Hukuku İle İlgili Flessner'in Görüşü

Flessner'e göre sebepsiz zenginleşmenin ortadan kalkması veya azalması olgusunun temelinde, ortaya çıkan "zarar"ın taraflar arasında paylaşılması soruna yatmaktadır. Zarara alacaklı veya borçlu katlanacaktır⁷⁵. Sebepsiz zenginleşme isteminin aynen iadesi veya kaim değer olarak iadesi tarzında, borçluya karşı borçlunun malvarlığında meydana gelen bazı olaylar sebebiyle ileri sürülemediği durumlarda alacaklının zarara uğradığı kabul edilmektedir. Sebepsiz zenginleşmenin azalmasına veya ortadan kalkmasına rağmen borçlunun iade yükümlülüğünün kabul edildiği durumlarda da zararın borçluya ait olduğu belirtilmektedir⁷⁶.

Flessner'e göre "kusur ve sebep olma" sebepsiz zenginleşmeye uyarlanan kavramların başında yer almakta olup burada özellikle borçlu ve alacaklının, zenginleşmenin meydana

gelmesine tutum ve davranışları ile ne ölçüde sebebiyet verdiklerinin araştırılmasına ağırlık verilmelidir⁷⁷. Sonuç olarak bu tutum ve davranışlar tarafların zenginleşmesinden, sebebin gerçekleşmemesinden ve malvarlığının azalmasına yol açan olaylardan doğan sorumluluk tarzında sunulmakta ve zararın kime yüklenmesi gerektiği konusunda ayrı ayrı incelenmelidir⁷⁸.

durumlarına göre mülga BK'nın 43 ve 44, 6098 sayılı TBK.'nın 51 ve 52. maddeleri **uyarınca güvenin korunması ilkesinin** yargıcın takdir yetkisi ile dengelenerek tamamlanması, bu yolla hakkaniyete ulaşılarak iadesi istenen miktarın azaltılması veya tamamen kaldırılması söz konusu olmalıdır. (Yargıtay İçtihatı Birleştirme Büyük Genel Kurulu'nun 27.01.1973 gün 6/2 sayılı kararı. Dairemizin 23.10.2009 gün ve 2009/33526 Esas, 2009/28432 Kararı) Ayrıca belirtmek gerekir ki taraflar arasındaki uyumsuzluğun çözümünde, **bir tarafta oluşturulan güvenin korunması ilkesi de önem taşır. Kanunun getirdiği güvenin korunmasına ilişkin hükümler yanında, tarafların sözlü veya yazılı davranışları bu güven ortamını sağlayabilir. Sağlanan güvenin, güven sorumluluğu kapsamında, hukuken korunması gerekir. Güven sorumluluğunda taraflar birbirlerinden bekledikleri güveni boşa çıkarmamalıdır.**" Y.3. HD., 09.02.2015 tarih ve 2013/8232-2015/4644 E.K sayılı ilamı; **Bkz aynı nitelikte** HGK., 01.12.2010 tarih ve 2010/13-593/623 E.K sayılı ilamı; HGK., 15.12.2010 tarih ve 2010/13-618/668 E.K sayılı ilamı (http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser linkinden ulaşılmıştır. (Son erişim tarihi 30.04.2017).

74 **LIEB**, Manfred; *Nutzungsmöglichkeiten als Gegenstand von Bereicherungsansprüchen*, NJW, 1971, s.1293. (ULUSAN, s.165'de zikredilmiştir.)

75 **FLESSNER**, Axel; *Wegfall der Bereicherung, Rechtsvergleichung und Kritik*, Beiträge zum ausländischen und internationalen Privatrecht, Band 37, 1970, s.103. (ULUSAN, s.169'de zikredilmiştir.)

76 **FLESSNER**, s.104-105. (ULUSAN, s.169'da zikredilmiştir.)

77 **FLESSNER**, s.113. (ULUSAN.170'de zikredilmiştir.)

78 **FLESSNER**, s.115-121. (ULUSAN, s.170'de zikredilmiştir.)

Flessner, sebepsiz zenginleşmeye sebebiyet veren normun koruma amacının gözetilmesi gerektiğini ifade etmekte, özellikle küçüklerle ilgili sebepsiz zenginleşmeden doğan iade sorumluluğunun, küçüklerin koruyucu olarak ele alınıp mümkün olduğunca dar bir kapsama sınırlı tutulmasını örnek olarak vermektedir. Flessner'e göre, sebepsiz zenginleşmeye yol açan hükümlerin korumayı amaçladığı değerlerin sebepsiz zenginleşmede iadeye ilişkin zararın paylaşılmasında da dikkate alınması gerekir⁷⁹. Flessner, sorumluluğu tazminat hukukuna ilişkin ilkelerle somutlaştırılmasına yardımcı olacak bir çözüm yolu göstermekle yetinmiş, ancak genel bir sorumluluk ilkesini ortaya koymaktan kaçınmıştır⁸⁰.

2.3.6. Tazminat Hukuku İle İlgili Rengier'in Görüşü

Rengier'e göre sebepsiz zenginleşmede iade sorumluluğunun tazminat hukuku kurallarından faydalanılarak gerçekleştirilebilir. İfa sonucu oluşan sebepsiz zenginleşmede, alacaklının iade talebi tasfiye ilişkisi özelliği gösterirken; müdahale yoluyla oluşan sebepsiz zenginleşme durumlarında ise, iadenin amacı yoksullaşmanın hukuki varlıklarını koruma şeklinde ortaya çıkmaktadır⁸¹. Bu açıdan bakılacak olursa; Rengier'e göre 818 Abs. 3 BGB hükmünü büyük ölçüde hakkaniyet düşüncesine dayandıran geleneksel görüş, tutarlı bir nitelik taşımaktan uzaktır⁸².

Rengier'e göre, 818/III BGB hükmü yalnızca sebepsiz zenginleşmenin konusunu oluşturan somut varlığın yok olması durumunda uygulanabilir. Bunun dışındaki zararlara, giderlere ve diğer eksilmelere ise sebepsiz zenginleşme talebinin kapsam olarak daraltılmasına yol açan indirim kalemleri olarak bakılamaz. Borçlunun malvarlığında eksilmelere yol açan bu kalemler von Tuhr'un belirttiği gibi güvenden kaynaklanan zarar veya menfi zarar olarak değerlendirilip, sebepsiz zenginleşme hukukunun 818 Abs. 3 BGB'nin dışında güven ilkesinin görünüm biçimini oluşturan münferid hükümler sayesinde tazminat davasında talep edilebilir⁸³. Aynen iadesi istenen mal, borçlunun egemenlik alanına giren bir eksiklik veya kaza sebebiyle yok olmuşsa borçlu artık iade ile sorumlu değildir. Ancak bunun dışında, nesneyi kendi ekonomik menfaatleri için kullanan, ondan faydalanan veya zenginleşme konusu şey sebebiyle yaptığı yatırımlarda zarara uğrayan borçlunun 818 Abs. 3 hükmünden faydalanması mümkün değildir⁸⁴.

79 FLESSNER, s.135. (ULUSAN, s.171'de zikredilmiştir.)

80 FLESSNER, s.137. (ULUSAN, s.171'de zikredilmiştir.)

81 RENGIER, Bernhard; *Weghall der Bereicherung*, Acp 177, s.421-422. (ULUSAN, s.171'de zikredilmiştir.)

82 ULUSAN, s.172.

83 RENGIER, Acp 177, s.432. (ULUSAN, s.173'de zikredilmiştir.)

84 RENGIER, Acp 177, s.438-439. (ULUSAN, s.173'de zikredilmiştir.)

3. İYİ NİYETLİ SEBEPSİZ ZENGİNLEŞENİN GERİ VERME BORCUNUN SINIRLANDIRILMASININ ÖRNEK YARGITAY KARARLARI İŞİĞİNDA İNCELENMESİ

İyi Niyetli Sebepsiz Zenginleşmeye İlişkin Dava Örnekleri

Çalışmanın bu bölümünde iyi niyetli sebepsiz zenginleşenin geri verme borcunun sınırlandırılmasının Yargıtay tarafından verilen kararların hukuki açıdan değerlendirmesi yapılmıştır. Gerek ilk derece mahkemesi gerekse de temyiz mercii olan Yargıtay tarafından davanın esasına ilişkin hazırlanan tüm dokümanlara bu çalışmada yer verme imkânı bulunmadığından ve tüm dosya kapsamı temin edilemediğinden, karar incelemesinde Yargıtay ilamında ve İlk derece mahkemesi kararında yer alan esasına etki eden verilerden faydalanılmıştır.

3.1. Örnek Olay 1 ve Kararın Değerlendirilmesi

Örnek Olay: Yargıtay 10.Hukuk Dairesi'nin 04.06.2015 tarih ve 2015/9037 – 10884 E.K sayılı Kararı⁸⁵

Dava: Asıl davada yersiz aylıklar ve tahakkuk eden primler nedeniyle borçlu olmadığı ve kesilen ölüm aylığının yeniden bağlanması gerektiğinin tespiti ile birleşen davada yersiz aylıkların tahsili amacıyla başlatılan takibe vaki itirazın iptali ile takibin devamı istemlerine ilişkindir.

Yerel mahkeme kararının özeti: Mahkemece, bozma ilamına uyularak yapılan yargılama sonunda asıl davanın kısmen kabulüne birleşen davanın konusuz kalması nedeniyle esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir.

Yargıtay kararı: Hükmün, taraf vekilleri tarafından temyiz edilmesi üzerine, temyiz isteklerinin süresinde olduğu anlaşıldıktan ve Tetkik Hâkimi Alparslan Koçak tarafından düzenlenen raporla dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra işin gereği düşünüldü ve aşağıdaki karar tespit edildi.

1- Dosyadaki yazılara, kararın bozmaya uygun olmasına, delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına göre asıl davanın davacısı / birleşen davanın davalısının tüm temyiz itirazlarının reddi gerekir.

85 *6098 Sayılı TBK'da kanun maddelerinin yeni karşılığı; "BK 61-TBK 77;BK 61-TBK 78; BK 63-TBK 79"

2- 506 sayılı Kanun kapsamında yaşlılık aylığı almakta iken 14.05.2004 tarihinde vefat eden sigortalının hak sahibi kızı olan asıl davanın davacısı / birleşen davanın davalısının zorunlu sigortalılığı nedeniyle bağlanan ölüm aylığının zorunlu sigortalılığının başladığı 19.03.2009 tarihinden itibaren kesilmesi gerektiğine ilişkin Mahkeme kabulü yerindedir. *Ancak yersiz ödenen aylıkların tahsiline ilişkin olarak 506 sayılı Kanunda açık bir düzenleme bulunmamakta olup; davanın yasal dayanağını uyuşmazlık konusu dönemde yürürlükte olan 818 sayılı Borçlar Kanununun 61 ve devamı maddeleri oluşturmaktadır.*

Anılan Kanununun 61'inci maddesi haksız yere aylık alma şeklinde gerçekleşen paraları geri vermesi uyarınca, ilke olarak, sebepsiz zenginleşenin haksız yere aylık alma şeklinde gerçekleşen paraları, geri vermesi icabeder. Ne var ki, bu geri verme borcunun kapsamı, 63'üncü madde ile belirlenmiş olup, sebepsiz zenginleşen kötü niyetli ise, iadeye ilişkin ilke çevresinde işlem yapılacak ve zenginleşmenin azaldığını savunamayacaktır. *Şayet, iyi niyetli ise, iade zamanında elinde kalanla sorumlu olacak, kendisinden iade talep olunduğu andaki fazlalığı geri vermekle yetinecektir. Şu var ki, zenginleşmenin azalması veya tamamen kalkması, düşmesi olgusu, bir iddia veya def'dir. Zenginleşen tarafından iddia ve ispat olunmalı, ileri sürülmelidir. Böyle bir iddia ve savunma olmadıkça, hâkim tarafından, kendiliğinden nazara alınamaz. Böyle bir iddia ve ispat olmadıkça, zenginleşmenin azaldığı ya da kalktığı, resen kabul edilemez ve haksız zenginleşen zenginleşmenin başında iktisap ettiği miktarla sorumlu olur.*

Borçlar Kanununun 63'üncü maddesinde söz konusu edilen iyiniyet Medeni Kanunun 3'üncü maddesinde de yazılı subjektif iyiniyettir. Bilindiği gibi iyiniyet, içe ilişkin bir olgudur. Varlığı ya da yokluğu, ilgili kişinin davranışlarıyla belli olur. Durumun gereklerine göre kendisinden beklenen özeni göstermeyen kimse iyiniyet iddiasında bulunamaz. (HGK; 12.02.1992 tarih, 1991/10-576, 1992/76). Ayrıca, iyiniyetli olduğu belirlenen sebepsiz zenginleşenin, sebepsiz zenginleşme konusunun kendisinden istendiği tarihten önce ne kadarını elinden çıkardığını iddia ve ispat etmesi gerekecektir.

Bu kapsamda, 5510 sayılı Kanunun 01.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren 96'ncı maddesi ile, "Kurumca işverenlere, sigortalılara, isteğe bağlı sigortalılara gelir veya aylık almakta olanlara ve bunların hak sahiplerine, genel sağlık sigortalılarına ve bunların bakmakla yükümlü olduğu kişilere, fazla veya yersiz olarak yapıldığı tespit edilen bu Kanun kapsamındaki her türlü ödemeler;

a) Kasıtlı veya kusurlu davranışlarından doğmuşsa, hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru en fazla on yıllık sürede yapılan ödemeler, bu ödemelerin yapıldığı tarihlerden,

b) Kurumun hatalı işlemlerinden kaynaklanmışsa, hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru en fazla beş yıllık sürede yapılan ödemeler toplamı, ilgiliye tebliğ edildiği tarihten itibaren üç ay içinde yapılacak ödemelerde faizsiz, üç aylık sürenin dolduğu tarihten sonra yapılacak ödemelerde ise bu süre sonundan, itibaren hesaplanacak olan kanunî faizi ile birlikte, ilgililerin Kurumdan alacağı varsa bu alacaklarından mahsup edilir, alacakları yoksa genel hükümlere göre geri alınır...” hükmü getirilmiş olup, istirdada konu tutarın bu bağlamda belirlenmesi gerekir.

Anılan yasal düzenlemeler ve açıklamalar ışığında dava değerlendirildiğinde; asıl davanın davacısı / birleşen davanın davalısının iyiniyetli olup olmadığı ölüm ayılığının bağlandığı tarihteki beyan ve taahhütleri de değerlendirilmek suretiyle takdir edilmeli; iyiniyetli olduğunun belirlenmesi durumunda yersiz aylıkların kendisinden talep edildiği tarih itibarıyla ne kadarını elinden çıkardığını ispat etmesi için maddi durum araştırması da dahil olmak üzere kendisine usulünce imkan ve süre verilmeli; bu kapsamda iyiniyetli ve kötüniyetli olması durumlarına göre Kurumun alacak miktarı 5510 sayılı Kanunun 96'ncı maddesi de nazara alınarak belirlenmeli ve deliller hep birlikte değerlendirilerek sonucuna göre bir karar verilmelidir.

Bu maddi ve hukuki olgular göz önünde bulundurulmaksızın, mahkemece eksik inceleme ve araştırma sonucu yazılı şekilde karar verilmesi, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

O hâlde, asıl davanın davalısı / birleşen davanın davacısı Kurum vekilinin bu yönleri amaçlayan temyiz itirazları kabul edilmeli ve hüküm bozulmalıdır.

SONUÇ: Temyiz edilen hükmün yukarıda açıklanan nedenlerle BOZULMASINA, 04.06.2015 gününde oybirliğiyle karar verildi.

İlk Derece Mahkemesi Kararı

T.C.

İSTANBUL

21. İŞ MAHKEMESİ

ESAS NO : 2014/194

KARAR NO : 2014/800

DAVA: Tespit (Sosyal Güvenlik Hukuku İle İlgili Tespit Davaları), İtirazın İptali (Sosyal Güvenlik Hukukundan Kaynaklanan İtirazın İptali)

DAVA TARİHİ: 18/03/2014

KARAR TARİHİ: 23/12/2014

Mahkememizde görülmekte bulunan Tespit (Sosyal Güvenlik Hukuku İle İlgili Tespit Davaları), İtirazın İptali (Sosyal Güvenlik Hukukundan Kaynaklanan İtirazın İptali) davasının yapılan açık yargılamasının sonunda, Mahkememizden verilen 09/04/2013 tarih ve 2013/4 Esas 2013/30 sayılı kararı Yargıtay 10.Hukuk Dairesi'nin 27/02/2014 tarih ve 2013/13432 Esas,2014/3871 Karar sayılı ilamı ile bozulmasına karar verilerek mahkememize tevzi edilmekle, mahkememizde görülen Tespit (Sosyal Güvenlik Hukuku İle İlgili Tespit Davaları), İtirazın İptali (Sosyal Güvenlik Hukukundan Kaynaklanan İtirazın İptali) davasının yapılan açık yargılamasının sonunda;

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

Davacı vekili Mahkememizin 2013/4 Esas sayılı dosyasına sunduğu dilekçesinde özetle; müvekkilinin babası Halil Taş'ın 14.05.2004 tarihinde vefatı üzerine, davalı kurum tarafından kendisine babasından yetim aylığı bağlandığını, müvekkilinin 2002 yılından beri ve halen muhtar olarak görevini kesintisiz sürdürdüğünü, babasından aldığı yetim aylığının bu sebeple kesilerek adına borç tahakkuk ettirildiğini, ayrıca müvekkilinin muhtar olması nedeniyle 29.03.2009 tarihi itibarıyla resen Bağ-kurlu sayılarak prim borcu nedeniyle adına borç tahakkuk ettirildiğini, tüm bu nedenlerle müvekkilinin borçlu olmadığını tespiti ile, daha önce kesilen yetim aylığının yeniden bağlanmasına karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

Davalı Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı vekili mahkememizin 2013/4 esas sayılı dosyasına sunduğu cevap dilekçesinde; davacının muhtar olarak görev yaptığını ve

mahalle ve köy muhtarlarının 5510 sayılı sosyal sigortalar ve genel sağlık sigortası kanunu 4/b kapsamında sigortalı sayıldığını, davacının yetim aylığının kesilmesi ise, Bağkur kapsamında çalışıyor olmasından dolayı olmakta olduğu yetim maaşı kesilerek adına borç tahakkuk ettirildiğini, tüm bu nedenlerle davanın reddine karar verilmesini talep etmiştir.

İstanbul 22. İş Mahkememizin 2013/683 Esas sayılı birleşen dosyasındaki davacı Sosyal Güvenlik Kurum vekili dilekçesinde özetle; 7651203 sigorta sicil numaralı dosyadan yetim aylığı almaktayken, zorunlu bağkur sigortalısı olarak çalışmalarının olması nedeniyle 20/04/2009-18/06/2012 süresinde haksız olarak yetim aylığı aldığının tespit edildiğini, davalının 20/04/2009-18/06/2012 döneminde kurumdan haksız olarak 23.665,50 TL alarak müvekkili kurumu zarara uğrattığını, davalıdan idari yönden zararın tahsili mümkün olmadığı için İstanbul 1 icra Müdürlüğü'nün 2013/6501 esas sayılı dosyası ile icra takibi başlatıldığını, bu nedenle alacağın tespitine, icra inkar takibinin takip talebindeki şartlarla devamına, müvekkil kurum lehine % 20 den az olmamak üzere icra inkar tazminatına hükmedilmesine karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

İstanbul 22. İş Mahkememizin 2013/683 Esas sayılı birleşen dosyasında davalı vekili cevap dilekçesinde ve duruşmadaki beyanında özetle; haksız ve yersiz olarak açılan davanın reddine karar verilmesini talep etmiştir.

İstanbul 22. İş Mahkemesinin 2013/683 esas sayılı dosyası incelenmiş, bu dosyadaki davanın tarafları ile dosyamızdaki davanın taraflarının aynı olduğu, dava konusunun da kurum işlemini iptali davası olduğu anlaşılmış olup, HMK'nun 166. maddesine göre aynı yargı çevresinde yer alan aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde açılmış davalar, aralarında bağlantı bulunması durumunda, davanın her aşamasında, talep üzerine veya kendiliğinden ilk davanın açıldığı mahkemede birleştirilebileceğinden, İstanbul 22. İş Mahkemesi'nin 2013/683 esas sayılı dosyası arasında hukuki ve fiili bağlantı bulunduğu, taraflarının aynı olduğu ve birlikte görülmesinin usul ekonomisi açısından gerekli ve zorunlu olduğu anlaşılmakla, dosyanın Mahkemememizin 2014/194 Esas sayılı dosyasıyla birleştirilmesine karar verildiği, yargılamaya 2014/194 Esas sayılı dosyası üzerinden devam edildiği anlaşılmıştır.

Dava, kurum işleminin iptali, borçlu bulunmadığının tespiti ile aylığın yeniden bağlanması talepli olarak açılmıştır.

Mahkememizden verilen 09/04/2013 tarih ve 2013/4 Esas 2013/30 sayılı kararı Yargıtay

10.Hukuk Dairesi'nin 27/02/2014 tarih ve 2013/13432 Esas,2014/3871 Karar sayılı bozma gelerek mahkememize tevzi edilmiştir.

Mahkememizce usul ve yasaya uygun Yargıtay bozma ilamına uyularak davaya devam olunmuştur.

Davacı taraf, haksız olduğunu ileri sürdüğü kurum kararının iptali ile davacının kuruma borçlu olmadığını tespitini ve daha önce kesilen yetim aylığının yeniden bağlanmasına karar verilmesini talep etmektedir. Davalı kurum vekili ise, davacının muhtar olarak 5510 sayılı yasanın 4/b maddesi kapsamında sigortalı sayıldığını, davacının yetim aylığının kesilmesinin de Bağkur kapsamında çalışıyor olmasından dolayı olduğunu belirtip, davanın reddini talep etmiştir.

Dosya tetkikinden; davacının 2002 yılında muhtar seçildiği ve halen bu görevini ifa ettiği, babasının vefatından sonra da kendisine yetim aylığı bağlandığı, sonrasında ise Bağ-Kur (4/b) kapsamında çalışıyor olmasından dolayı almakta olduğu yetim maaşı kesilerek, davacı adına borç tahakkuk ettirildiği anlaşılmıştır.

Mahkememizce yapılan yargılama sırasında; taraf vekilleri beyanları alınarak, dava konusuna dair Sosyal Güvenlik Kurumu kayıtları, dava ile ilgili evraklar ve ilgili mercilerden gelen, dosyamız içerisine toplanan tüm deliller, kayıt ve belgeler ile taraf vekillerince sunulan dava konusu ile ilgili tüm bilgi ve belgeler de dosyamız içerisine alınmış ve dava konusu ile ilgili dosyamıza toplanılan tüm bilgi ve belgeler mahkememizce tek tek incelenmiştir.

Mahkememiz dosyası üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılmış ,rapor alınmıştır. Bilirkişi Av. Zafer Yeğin, bilirkişi olarak 10/11/2014 tarihli nihai raporunu dosyaya ibraz etmiştir. Bilirkişi nihai raporunda özetle; Davacının 4/b Bağ-Kur sigortalılık tesciliyle ilgili kurum işleminin yerinde olduğunu, birleşen İstanbul 22. İş mahkemesinin 2013/683 Esas sayılı dosyasında davacı kurumun taleplerinin esas olarak yerinde olduğu, miktar olarak ise asıl alacak TL, faiz 4.729.11 TL, tebliğ masrafının 7 TL olarak kabul edilip, takibin bu miktar üzerinden devamı şeklinde birleşen dava dosyası açısından da görüş beyan ettiği, davacının ölüm aylığının kesilmesi yolundaki kurum işleminin iptali yolundaki kabulünün mümkün olmadığı, ancak son olarak yürürlüğe giren 6552 sayılı yapılandırmayla ilgili yasa hükümleri çerçevesinde davacının prim borçlarını yapılandırmaya hakkının olduğunu, bunu kullanabilmesi için bu talebinden vazgeçmesi gerektiğinin yasanın amir hükmü olduğu ve kullanıp kullanmama durumunun takdirinin davacıya ait olduğu konusunda görüşlerini

ayrıntılı olarak belirtmiştir.

5510 sayılı yasanın 34. Maddesi bu kanunun 1. Fıkrası a,b ve c bentleri hariç bu bu kanun kapsamında veya yabancı bir ülke mevzuata mevzuatı kapsamında çalışmayan veya kendi sigortalılığı nedeniyle gelir ve aylık bağlanmamış çocuklardan 18 yaşını lise ve dengi öğrenim görmesi haline 20 yaşını yüksek öğrenim yapması halinde 25 yaşını doldurmayanların veya yaşları ne olursa olsun evli olmayan, evli olmakla beraber sonradan boşanan veya dul kalan kızların... aylık bağlanacağı bildirilirken, davacının aylığının bağlandığı tarihte yürürlükte bulunan 506 sayılı yasanın 68. Maddesi ise (...18 yaşını, orta öğretim yapması halinde 20 yaşını, yüksek öğrenim yapması halinde 25. yaşını, yüksek öğrenim yapması halinde 25. yaşını doldurmuş olan veya çalışmayacak durumda malul bulunan ve sosyal sigortaya, emekli sandıklarına tabi çalışmalarından dolayı gelir ve aylık almayan çocukların yaşları ne olursa olsun evli olmayan evli olmayan evli olmakla beraber sonradan boşanan veya dul kalan ve sosyal sigortaya emekli sandıklarına tabi bir işte çalışmayan buralardan gelir veya aylık almayan kız çocukları ... na aylık bağlanacağını kabul etmiştir.

2108 sayılı Muhtarlar Ödenek ve Sosyal Güvenlik Kanunu 4. Maddesi ...değişik fıkra: 17/04/2008-5754 S.K/89. Mad.)31/05/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 4. maddesi kapsamında sigortalı sayılmayı gerektirecek bir çalışması bulunmayan veya bu kapsamda aylık ve gelir almayan köy ve mahalle muhtarları, 5510 sayılı kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında sigortalı sayılırlar bunlardan yeniden bu görevlere seçilmeyenler veya ayrılanların Bağ-Kur'la ilişkileri, kanuni primlerini ödedikleri sürece devam eder... hükmü dikkate alındığında, davacının muhtar seçildiği sırada gerek SSK, gerekse Emekli Sandığı nezdinde bir sigortalılığının bulunmaması nedeniyle, muhtar seçildiği tarihten itibaren 5510 sayılı yasanın 4/b maddesinde de belirtildiği üzere, zorunlu Bağ-kur sigortalısı sayılması gerektiğine dair kurum işleminin yerinde olduğu kanaatine varılmıştır.

Bu çerçevede, muhtar seçildiği tarihten itibaren zorunlu Bağ-Kur sigortalısı sayılan davacının prim ödemesi gerektiğine ilişkin kurum işleminin de, yasal hükümlere göre de yerinde olduğu değerlendirilmiştir.

Ayrıca 5510 sayılı yasanın 35. Maddesinde ise, "...hak sahiplerine bağlanan aylıklar 34. Maddede belirtilen şartların ortadan kalktığı tarihi takip eden ödeme dönemi başından itibaren

kesilir" hükmü de karar verilirken dikkate alınmıştır.

Dosya içinde yer alan tüm bilgi ve belgeler, müteveffa sigortalının tahsis dosyası incelendiğinde ise 1.4.1971 tarihinde sigortalı Halil Taş'ın tescilinin yapıldığı 8. 7.1981 tarihli yaşlılık tahsis talebi üzerine kendisine aylık bağlandığı, bu şekilde aylık almakta iken 14.05.2004 tarihinde vefat ettiği, vefatı üzerine davacının kız evlat olarak tahsis talebinde bulunduğu ve kendisine ölüm aylığının bağlandığı, ancak muhtar seçilmesi sebebi ile zorunlu bağ-kur sigortası kapsamına alındığından, dolayısı ile yasanın yukarıda arz edilen hükümleri çerçevesinde aylığının kesildiği ve ödenen aylıkların da kurum tarafından 5510 sayılı yasanın 96. Maddesi çerçevesinde davacıdan tahsili yoluna gidildiği anlaşılmıştır .

Ancak davacının iddia ve talep ettiği üzere Borçlar kanunu 63. maddesi ile Medeni Kanunun 2. maddesi çerçevesinde inceleme yapıldığı takdirde; davacının yetim aylığına hak kazandığını düşünerek ve yasanın kendisine bu hakkı tanıdığı düşüncesiyle muhtar seçildikten sonra da babasından aylık alabileceği kanaatiyle ve yetim aylıklarının tamamının iyiniyetle kullanılmış olabileceği düşünüldüğünde, davacının iyiniyetle elinden çıkarmış olduğu maaşların iadesinin artık mümkün olamayacağı kanaatine varılmıştır.

Mahkememizce yapılan yargılama neticesinde dosya içinde yer alan tüm bilgi ve belgeler, davacıya ait tahsis dosyası, ibraz edilen deliller, bilirkişi raporu ve mevcut tüm delil durumu değerlendirildiğinde, yukarıda yapılan ayrıntılı inceleme ve gerekçeler de dikkate alındığında, ayrıca bilirkişi incelemesi ile toplanılan deliller hüküm kurmaya yeterli görülmekle, yukarıda açıklanan ayrıntılı gerekçelerle ilgili yasal mevzuat hükümleri de dikkate alınmakla; davanın kısmen kabulü ile dava konusu edilen 19/04/2009 - 18/06/2012 tarihleri arasında davalı kurum tarafından davacıya haksız olarak ödendiği ileri sürülen ve geri istendiği anlaşılan yetim aylığının faizi ile iadesi hakkındaki kurum işleminin iptaline, davacının bu kapsamda davalıya borcu bulunmadığının tespitine, dosyamız ile birleşen İstanbul 22. İş mahkemesinin 2013/683 Esas nolu dosyasına dair 2 Nolu hüküm fıkrası ile verilen karar neticesinde kurum işleminin iptaline karar verilmekle, bu taleple ilgili ve bağlantılı olarak dava konusu edildiği anlaşılan İstanbul 22. İş mahkemesinin 2013/683 Esas sayılı dosyasında, (dava konusu ile ilgili mahkememizde hüküm kurulmakla) birleşen dosyada bu konuya dair kurum talebi konusuz kaldığından, esas hakkında hüküm kurulmasına yer olmadığına, davacının zorunlu Bağ-Kur sigortalılığından kaynaklı prim borcunun bulunmadığına dair talebi yasaya uygun olmadığından, muhtar olarak seçilenlerin, yukarıda açıklanan yasal hükümler gereği zorunlu Bağ-Kur sigortalısı olması ve bu nedenle prim

borçları bulunduğundan, davacının bu konudaki talebinin reddine, davacının kurum tarafından kesilen yetim aylığının yeniden bağlanması ve kesildiği tarihten itibaren aylıklarının faizi ile ödenmesi taleplerinin ise, yine yukarıda açıklanan yasal hükümler gereği, yetim aylığının kurum tarafından kesilmesi işlemi yerinde olmakla ve bu konuda davacı lehine yasal şartlar oluşmadığından, bu talebin de reddine karar vermek gerekmiş ve aşağıdaki hüküm kurulmuştur

HÜKÜM: Yukarıda açıklandığı üzere;

1- DAVANIN KISMEN KABULÜNE,

2- Dava konusu edilen 19/04/2009 - 18/06/2012 tarihleri arasında davalı tarafça davacıya haksız olarak ödendiği ileri sürülen ve geri istendiği anlaşılan yetim aylığının faizi ile iadesi hakkındaki kurum işleminin **İPTALİNE**, davacının bu kapsamda davalıya borcu bulunmadığının **TESPİTİNE**,

3- Dosyamız ile birleşen İstanbul 22. İş mahkemesinin 2013/683 Esas nolu dosyasına dair 2 Nolu hüküm fıkrası ile verilen karar neticesinde İstanbul 22. İş mahkemesinin 2013/683 Esas sayılı dosyasında dava konusu ile ilgili **ESAS HAKKINDA HÜKÜM KURULMASINA YER OLMADIĞINA**,

4- Davacının zorunlu Bağ-Kur sigortalılığından kaynaklı prim borcunun bulunmadığına dair talebinin **REDDİNE**,

5- Davacının kurum tarafından kesilen yetim aylığının yeniden bağlanması ve kesilen tarihten itibaren aylıklarının faizi ile ödenmesi taleplerinin ise yasal şartlar oluşmadığından **REDDİNE**,

SGK harçtan muaf olduğundan, kurum aleyhine harç yükletilmesine yer olmadığına, Reddedilen kısım yönünden harç peşin alınmakla yeniden harç alınmasına yerolmadığına

Asıl dosyada davacı taraf kendisini vekille temsil ettirdiğinden, AAÜT gereğince takdir edilen

1.500 TL vekalet ücretinin davalı idareden alınarak davacı tarafa verilmesine, davacı tarafından yapılan 313,70 TL yargılama giderinin davacının haklılık oranı dikkate alındığında, takdiren 1/2 si olan 156,85 TL nin davalı taraftan alınarak, davacı tarafa verilmesine,

Asıl dosyada davalı kurum kendisini vekille temsil ettirdiğinden, AAÜT gereğince takdir edilen 1.500 TL vekalet ücreti ile davalı idare tarafından yapılan 200 TL yargılama giderinden takdiren 1/2 si olan 100 TL nin davacıdan alınarak, davalı idareye verilmesine,

Birleşen dosyada davalı taraf kendisini vekille temsil ettiğinden, AAÜT gereğince, 1500-TL vekalet ücretinin davacı kurumdan kendi alınarak davalı tarafa verilmesine, davacı kurum tarafından yapılan yargılama giderlerinin üzerinde bırakılmasına,

Davacı tarafından yatırılan gider avansından kullanılmayan kısmının karar kesinleştiğinde davacı tarafa iadesine,

Davalı tarafından yatırılan gider avansından kullanılmayan kısmının karar kesinleştiğinde davacı tarafa iadesine,

Dair taraf vekillerinin yüzüne karşı kararın taraf vekillerine tefhim tarihinden itibaren 8 gün içerisinde Yargıtay'a gönderilmek üzere mahkememize verilecek dilekçe veya başka bir yer mahkemesinden dilekçe gönderilmek suretiyle temyiz yolu açık olmak üzere ve temyiz edilmediği takdirde kesinleşeceği bildirilerek mahkememizce verilen karar, açıkça okundu, usulen anlatıldı. 23/12/2014.

3.1.1. Kararda Tartışılan Olgular - Hukuki Sorun

Yargıtay'ın ve ilk derece mahkemesi kararının çalışma konumuz olan sebepsiz zenginleşmeye ilişkin asıl davada tartıştığı nokta; babasından yetim aylığı almakta olan davacının muhtar seçildikten sonra da aylık almaya devam ettiğinde iyiniyetli kabul edilip edilemeyeceği, iyi niyetli kabul edilmesi durumunda davacının iyiniyetle elinden çıkarmış olduğu maaşların iadesinin mümkün olup olmayacağı ve mümkün olması halinde iadesi gereken miktarın tespiti ve tayininde izlenmesi gereken yöntemdir.

İlk derece mahkemesi kararında, davacının iyiniyetli olup olmadığı ve yetim aylıklarının tamamının iyiniyetle harcanıp harcanmadığı yönünde araştırma yapılmadan, davacının yetim aylığına hak kazandığını düşünülerek ve yasanın kendisine bu hakkı tanıdığı düşüncesiyle muhtar seçildikten sonra da babasından aylık alabileceği kanaatiyle ve yetim aylıklarının tamamının iyiniyetle kullanılmış olabileceği değerlendirilip, davacının iyiniyetle elinden çıkarmış olduğu maaşların iadesinin artık mümkün olmayacağı kanaatine ile iadeye yönelik kurum işlemini iptal etmiştir.

Yargıtay 10. Hukuk Dairesi bozma ilamında ise, babasından yetim aylığı almakta olan davacının iyiniyetli olup olmadığı ölüm aylığının bağlandığı tarihteki beyan ve taahhütleri de dikkate alınmak suretiyle değerlendirilmesi, iyiniyetli olduğunun belirlenmesi durumunda yersiz aylıkların kendisinden talep edildiği tarih itibarıyla ne kadarını elinden çıkardığını ispat etmesi için maddi durum araştırması da dahil olmak üzere davacıya usulünce imkan ve süre verilmesi; bu kapsamda iyiniyetli ve kötünietli olması durumlarına göre Kurumun alacak miktarı 5510 sayılı Kanununun 96'ncı maddesi de nazara alınarak belirlenmeli ve deliller hep birlikte değerlendirilerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

İlk derece mahkemesinin çalışma konumuz olan sebepsiz zenginleşmeye ilişkin asıl davadaki kararının gerekçesi iki temele dayanmaktadır. Birincisi, MK. m.2'de yer alan dürüstlük kuralı gereği ve MK. m.3/I'e göre "asıl olan iyiniyetin varlığı" kabul edildiğinden babasından yetim aylığı almakta olan davacıyı iyiniyetli kabul etmesidir. *İkincisi ise*, iyi niyetli kabul edilen davacının iyiniyetle elinden çıkarmış olduğu maaşların Mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 63. maddesinde "Haksız olarak bir şeyi istifa eden kimse, onun istirdadı zamanında elinden çıkmış olduğunu ispat ettiği miktar nispetinde red ve iade ile mükellef değildir." şeklinde ifade bulan amir hükmü gereği iadenin mümkün olamayacağıdır.

Buna karşılık *Yargıtay 10. Hukuk Dairesi de temyiz incelemesi sonucu asıl dava hakkında verdiği bozma kararının gerekçesini iki temele dayanmaktadır. Birincisi*, MK. m.3/II "Ancak, durumun gereklerine göre kendisinden beklenen özeni göstermeyen kimse iyiniyet iddiasında bulunamayacağı." şeklinde düzenlendiğinden babasından yetim aylığı almakta olan davacının iyiniyetli olup olmadığı davacıya ölüm aylığının bağlandığı tarihteki beyan ve taahhütleri de değerlendirilerek takdir edilmesi gerekirken bu hususların değerlendirilmeden davacının iyiniyetli kabul edilmesidir. *İkincisi ise*, davacının iyiniyetli kabul edilmesi durumunda zenginleşmenin azalması veya tamamen kalkması, düşmesi olgusu, bir iddia veya def'i olması sebebiyle zenginleşen tarafından iddia ve ispat olunmadan, ileri sürülmeden re'sen dikkate alınmaması gerekirken ve davacının yersiz aylıkların kendisinden talep edildiği tarih itibarıyla ne kadarını elinden çıkardığını ispat etmesi gerekirken bu hususlar değerlendirilmemesidir.

Buna göre incelenen karar bakımından ele alınması gereken hukuki sorunlar iki temel noktada toplanmaktadır: *Birincisi*, sebepsiz zenginleşmede zenginleşenin iyiniyet olup olmadığı hususunun tespiti ve tayini; *ikincisi ise*, sebepsiz zenginleşenin iyi niyetli kabul edilmesi durumunda iyiniyetle elinden çıkarmış olduğu şeylerin iadesinin mümkün olup

olamayacağı ve mümkün olması halinde iadesi gereken miktarın tespiti ve tayininde izlenmesi gereken yöntemdir.

3.1.2. Kararın Değerlendirilmesi

Sebepsiz zenginleşmede fakirleşen taraf, zenginleşenden zenginleştiği miktarın iadesini isteyebilir. TBK m. 79/I'e göre iyiniyetli sebepsiz zenginleşenin iade borcunun kapsamı, fiilen elde edilen ile değil de iade anında malvarlığındaki mevcut zenginleşme miktarı ile sınırlıdır. İyiniyetli zenginleşen, zenginleşmenin herhangi bir nedenle elinden çıktığını ve yerine ikame bir değer elde etmediğini ispat ederse iade borcundan tamamen kurtulur⁸⁶. Zenginleşmenin elinden çıktığı yönündeki savunma, iyi niyetli zenginleşenin kusuruna bağlı değildir⁸⁷.

TMK. m.3 kapsamında zenginleşen geri vermekle yükümlü olmadığını bilmiyor veya somut olayın özelliğine göre bilmesi de gerekmiyor iyi niyetli kabul edilir⁸⁸. Ancak madde metninde açıklandığı üzere, durumun gereklerine göre kendisinden beklenen özeni göstermeyen veya zenginleşmenin haklı bir sebep olmaksızın meydana geldiğini bilen kimse iyiniyet iddiasında bulunamaz. TMK. m.3 gereği iyi niyete hukuki sonuç bağlandığı durumlarda aslolan iyiniyetin varlığı olduğundan, bunun aksini iddia eden davacı-fakirleşenin bu iddiasını ispat etmek zorundadır⁸⁹. Sebepsiz zenginleşen kişi, hem iktisap hem de bu kazanımı harcama anında iyi niyetli olmalıdır⁹⁰.

İyiniyetli sebepsiz zenginleşenin iade kapsamının hakkaniyet esaslarına göre sınırlandırılması gerektiği, iyi niyetli sebepsiz zenginleşenin iade sırasında hiç zenginleşmemiş olsaydı düşmeyeceği duruma düşürülmemesi gerektiği doktrinde⁹¹ kabul görmektedir. Yargıtay uygulamasında da bu yönde hem lehe⁹² hem de aleyhe⁹³ olan kararlar mevcuttur.

86 EREN, s.889; AYAN, s.337; BİRSEN, s.282; İNAN, s.369; KILIÇOĞLU, s.540-541; AYBAY, s.112; ÖNEN, s.177; TEKİNAY vd., s.999-1000; OĞUZMAN ve ÖZ, s.782.

87 ULUSAN, s.132; ÖZ, 150; EREN, s. 889; SEROZAN, s.322.

88 KARAHASAN, s.1227.

89 EREN, s.889; AYAN, s.337.

90 OĞUZMAN ve ÖZ, s.379; EREN, s.889-890; TEKİNAY vd., s.998-999.

91 TEKİNAY vd., s. 1002; EREN, s.889; KARAHASAN, s.1227; ULUSAN, s.175.

92 Y.4.HD., 10/06/2015 tarih ve 2015/4786-7696 E.K sayılı ilamı; Y.9.HD., 23.10.2009 tarih ve 2009/33526-28432 E.K sayılı ilamı ,http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser linkinden ulaşılmıştır. (Son erişim tarihi 07.05.2017).

93 Y.22.HD., 06.05.2015 tarih ve 2013/34141-2015/16518 E.K sayılı ilamı; Y.3.HD., 11.12.2014 tarih ve 2014/8388-16392 E.K sayılı ilamı; Y.3.HD., 19.02.2013 tarih ve 2013/1234-2533 E.K sayılı ilamı ,http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser linkinden ulaşılmıştır. (Son erişim tarihi 08.05.2017).

Yukarıda konuya ilişkin yaptığımız kısa açıklamalar ışığında ve belirlediğimiz iki temel hukuki sorun noktasında somut olayı değerlendirdiğimizde; Yargıtay 10.HD.’nin 15.09.2015 tarih ve 2014/27754-2015/15113 ile 10.11.2015 tarih ve 2014/27862-2015/19021 kararlarında da ifade edildiği üzere iyiniyet ya da kötüniyet kavramları, subjektif nitelikte olup insanların iç dünyaları ile ilgili kavramlardır. Bu kavramların açıklığa kavuşturulması, somut niteliğe büründürülmesi ve olaylarla özdeş hale getirilmesi son derece güçtür. Bu noktada hakim, maddi olguların yanında karinelere, hayat deneyimlerinden yararlanmak suretiyle gerçeği bulmaya gayret göstermelidir. Somut uyuşmazlıkta, ilk derece mahkemesi “*davacının yetim aylığına hak kazandığını düşünerek ve yasanın kendisine bu hakkı tanıdığı düşüncesiyle muhtar seçildikten sonra da babasından aylık alabileceği kanaatiyle ve yetim aylıklarının tamamının iyiniyetle kullanılmış olabileceği düşünüldüğünde, davacının iyiniyetle elinden çıkarmış olduğu maaşların iadesinin artık mümkün olamayacağı kanaatine varılmıştır.*” şeklindeki gerekçe ile davacının talebini kabul etmiştir.

a) İlk derece mahkemesi kararını birinci hukuki sorun olarak tespit ettiğimiz “sebepsiz zenginleşmede davacı zenginleşenin iyiniyet olup olmadığı hususunun tespiti ve tayini” açısından değerlendirdiğimizde; Somut olayımızda davacının babasından yetim aylığı alan muhtar olup davalı da bir Devlet Kurumudur. Davalı SGK’nın, davacıya göre sahip olduğu yetim aylığının bağlanmasının koşullarına ilişkin üstün donanımı ve ödeme miktarının-aylık bağlanacak kişilerin belirlenmesindeki uzmanlığı tartışılmaz olup TMK m.3/II’deki “durumun gereklerine göre kendisinden beklenen özeni göstermeyen kimse iyiniyet iddiasında bulunamaz” şeklindeki düzenlemenin somut olayda uygulama alanı bulamayacağı, davalı SGK tarafından davacının kötü niyetli olduğunun ispat edilememesi, davacı tarafından davalı SGK’nın yanılmadığının belirgin olması, davacının muhtar seçildikten sonra yetim aylığı almayı hak etmemesine rağmen davacıya yetim aylığı verilmesine devam edilmesi tamamen SGK’nın kusuru sonucu olup davacının iyiniyetli olduğunun sabit olduğu kanaatinde olduğumuzdan ilk derece mahkemesinin davacıyı iyiniyetli kabul etmesi yerindedir ve bu açıklanan gerekçelerle Yargıtay ilamının davacının iyiniyetin araştırılması gerektiği konusundaki bozma görüşüne katılmıyoruz.

b) İlk derece mahkemesi kararını ikinci hukuki sorun olarak tespit ettiğimiz “sebepsiz zenginleşenin iyi niyetli kabul edilmesi durumunda iyiniyetle elinden çıkarmış olduğu şeylerin iadesinin mümkün olup olamayacağı ve mümkün olması halinde iadesi gereken miktarın tespiti ve tayininde izlenmesi gereken yöntem” açısından değerlendirdiğimizde; Mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu’nun 63. maddesi “Haksız olarak bir şeyi istifa eden kimse,

onun istirdadı zamanında elinden çıkmış olduğunu ispat ettiği miktar nispetinde red ve iade ile mükellef değildir.” şeklinde düzenlenmiştir. Söz konusu amir hükme davacının iyiniyetli kabul edilmesi durumunda SGK tarafından yersiz yetim aylıkların kendisinden talep edildiği tarih itibariyle davacının yetim aylıklarını tamamen harcadığını veya yetim aylıklarının azaldığını iddia etmesi halinde bu iddiasını ispatla mükelleftir. *Ancak* ilk derece mahkemesince yapılan yargılamada, zenginleşmenin tamamen kalkması, düşmesi olgusu bir başka deyişle yetim aylıklarının tamamen harcandığı iddiası iyiniyetli kabul edilen davacı tarafından ispat olunmadan, ileri sürülmeden re’sen dikkate alındığı ve davacının yersiz aylıkların kendisinden talep edildiği tarih itibariyle ne kadarını elinden çıkardığını ispat etmesi için davacıya delil sunması için süre verilmediği ve bu hususta davacı tarafın delilleri toplanmadığı, her somut olayın özelliği de dikkate alınarak yaşam deneyimleri ile günümüzün ekonomik koşullarına göre davacının aldığı yetim aylıklarının miktarı da dikkate alınarak tüketilip tüketilmediği hususları davacının maddi durumu araştırılarak değerlendirilmediğinden ilk derece mahkemesinin davacının yersiz ödenen yetim aylıkların kendisinden talep edildiği tarih itibariyle tamamen harcadığını kabul etmesi hatalı olup açıklanan nedenlerle Yargıtay ilamının bu yöndeki bozma görüşüne katılıyoruz.

3.2. Örnek Olay 2 ve Kararın Değerlendirilmesi

Örnek Olay 2: Yargıtay 4.Hukuk Dairesi’nin 10/06/2015 tarih ve 2015/4786-7696 E.K sayılı Kararı

Dava: Dava davalı tarafa 2828 sayılı Kanun nedeniyle yapılan ödemelerin yerinde olmaması nedeniyle ödeme tarihlerinden itibaren yasal faizi ile birlikte tahsiline ilişkindir. Karar her iki tarafça da temyiz edilmiştir.

Yerel mahkeme kararının özeti: Yerel Mahkemece davalı Emine Aydar’ın davacı idareye özürlü Büşra Aydan’a bakım için aylık bağlanması için başvuruda aile gelirleri ile ilgili yanıtıcı beyanda bulunarak yersiz ödeme yapılmasına sebebiyet verdiği için davanın kabulüne karar verilmiştir.

Yargıtay kararı: Dosya kapsamından Ankara Valiliği İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğünün konuya ilişkin 08/12/2011 tarihli yazısında müracaatta bulunan Şaban Aydan’ın maaşını bildirmekle birlikte döner sermaye miktarını gelire eklenmesi ile birlikte hizmetin başladığı tarihten bu yana aileninin kişi başına düşen gelirinin asgari ücretin 2/3’ün üzerinde olduğu anlaşıldığından geriye yönelik olarak işlemin iptal edildiği anlaşılmıştır.

Savaş Aydan'ın Sağlık Bakanlığında memur olarak çalıştığı döner sermayeden yararlandığı sabit olmakla birlikte bu ödemelerin düzensiz olduğu bu haliyle ailede kişi başına düşen gelirinde düzensiz olduğu sabittir.

Davalı Emine Aydar devletten aldığı bu sosyal hizmeti özürlü çocuklarına bakmak suretiyle iyiniyetle tüketmiştir. TBK'nun 79. maddesinde "sebepsiz zenginleşen, zenginleşmenin geri istenmesi sırasında elinden çıkmış olduğunu ispat ettiği kısmın dışında kalanı geri vermekle yükümlüdür" hükmünü getirmiştir. Yine dosya kapsamında davalı Emine Aydar özürlü çocukları için 261 TL'den başlayan ve 3 yıl içinde 325 TL'ye ulaşan ödemeler almışlardır. Böylesine küçük rakamların iyiniyetli olarak özürlünün ihtiyaçları için tüketildiğinin de kabulü gerekir.

Bu nedenle davanın reddi gerekirken kabulüne karar verilmesi doğru olmamıştır.

SONUÇ: Mahkeme kararının yukarıda anlatılan nedenlerle davalı yararına BOZULMASINA, bozma nedenine göre davacının temyiz itirazlarının incelenmesine şimdilik yer olmadığına ve davalıdan peşin alınan harcın istek halinde geri verilmesine 10.06.2015 gününde oyçokluğuyla karar verildi.

İlk Derece Mahkemesi Kararı

T.C. ANKARA

22. ASLİYE HUKUK MAHKEMESİ

ESAS NO : 2014/245

KARAR NO : 2014/621

DAVA : Alacak (Kurum Zararı Nedeniyle)

DAVA TARİHİ: 22/04/2014

KARAR TARİHİ: 23/12/2014

Mahkememizde görülmekte bulunan Alacak (Kurum Zararı Nedeniyle) davasının yapılan açık yargılamasının sonunda,

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

Davacı vekilinin 22.04.2014 tevzii tarihli dava dilekçesi ile özetle; davalıya 2828 sayılı kanun gereği engelli Büşra Aydar'a bakım nedeniyle yazılan ödemenin yerinde olmadığı tespit edilmiş, 27.01.2011 tarihli karar ile iptal edildiğini belirterek davalıya yapılan iade istemi üzerine ödenen 521,89 TL'nin ödendiği tarihe kadar işleyen faizi ve ödenmeyen 8.025,84 TL'nin ödeme tarihlerinden itibaren işleyen faizi ile birlikte davalıdan tahsiline karar verilmesi talebinde bulunduğu duruşmalar sırasında da aynı doğrultuda beyanlarını yenilediği görülmüştür.

Davalının 23.12.2014 tarihli celseye iştirakle ağır özürli olan kızına bakım nedeni ile aldığı paranın iadesi talebinin yerinde olmadığını, eşinin emekli maaşı ve aldığı yardımla geçinmeye çalıştığını belirterek davanın reddine karar verilmesi talebinde bulunduğu görülmüştür.

Dava 2828 sayılı kanun gereği davalıya özürli Büşra Aydar'a bakım nedeniyle yapılan ödemenin yersiz ödeme olduğunun tespiti üzerine iadesi istemine ilişkin olup, davalıya yapılan ödemelerle ilgili dosyanın temini ile yaptırılan bilirkişi incelemesi sonucu düzenlenen 13.11.2014 tarihli bilirkişi raporunda özetle davacının davalıdan 8.025,84 TL asıl alacak ile 3.596,32 TL işlemiş faiz talep edebileceği hususunun belirtildiği görülmüştür.

Dosya kapsamında bulunan deliller birlikte incelenerek değerlendirildiğinde; davalının davacı idareye özürli Büşra Aydar'a bakım nedeniyle aylık bağlanması için başvuruda aile geliri

ile ilgili yanıtıcı beyanda bulunarak yersiz ödeme yapılmasına sebebiyet verdiği için kendisine yapılan ödemenin ödeme tarihinden itibaren işleyen yasal faizi ile birlikte iade talebinin yerinde olduğu anlaşılacakla alacak miktarı ile ilgili olarak 13.11.2014 tarihli rapor içeriğine itibarla aşağıdaki hüküm tesis edilmiştir.

HÜKÜM: Gerekçesi yukarıda açıklandığı üzere;

Davacının talebini içeren davanın kabulü ile 8.025,32 TL asıl alacak ile 3.596,32 TL işlemiş faiz olmak üzere toplam 11.621,64 TL'nin asıl alacak için dava tarihinden itibaren işleyen yasal faizi ile birlikte davalıdan tahsili ile davacıya **verilmesine,**

Alınması gerekli 793.-TL karar harcının, davalıdan **TAHSİLİNE,**

Davacı tarafından yapılan 359.-TL.yargılama giderlerinin davalıdan tahsili ile davacıya verilmesine,

Karar kesinleştğinde bakiye gider avansının yatırana iadesine,

Tarafların yüzünde yapılan açık yargılama sonunda kararın tebliğinden itibaren 15 gün içinde Yargıtay yolu açık olmak üzere verilen karar açıkça okunup usulen anlatıldı.23/12/2014

3.2.1. Kararda Tartışılan Olgular -Hukuki Sorun

Yargıtay'ın ve İlk derece mahkemesi kararının çalışma konumuz olan sebepsiz zenginleşmeye ilişkin asıl davada tartıştığı nokta; davacı idareden özürlü kızı Büşra Aydan'a bakım için aylık bağlanan davalının Sağlık Bakanlığında memur olarak çalışan dava dışı eşi Savaş Aydan'ın döner sermayeden yararlandığını başvuru sırasında beyan etmemesi sebebiyle iyiniyetli kabul edilip edilemeyeceği, iyi niyetli kabul edilmesi durumunda davacının iyiniyetle elinden çıkarmış olduğu sosyal hizmetin iadesinin mümkün olup olamayacağıdır.

İlk derece mahkemesi kararında, özürlü kızı Büşra Aydan'a bakım için aylık bağlanan davalının, Sağlık Bakanlığında memur olarak çalışan dava dışı eşi Savaş Aydan'ın döner sermayeden yararlandığı başvuru sırasında beyan etmemesi ve böylelikle yanıtıcı beyanda bulunarak yersiz ödeme yapılmasına sebebiyet verdiğinden davalıya özürlü kızı Büşra Aydan'a bakım için bağlanan aylıkların iadesine karar vermiştir.

Yargıtay 4 Hukuk Dairesi bozma ilamında ise, davalı Emine Aydar devletten aldığı bu sosyal hizmeti özürlü çocuklarına bakmak suretiyle iyiniyetle tüketmesi ve TBK'nın 79. maddesinde "sebepsiz zenginleşen, zenginleşmenin geri istenmesi sırasında elinden çıkmış olduğunu ispat ettiği kısmın dışında kalanı geri vermekle yükümlüdür" hükmü gereğince davalı Emine Aydar özürlü çocukları için 261 TL'den başlayan ve 3 yıl içinde 325 TL'ye ulaşan küçük ödemelerin iyiniyetli olarak özürlünün ihtiyaçları için tüketildiğinden davanın reddine karar verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

İlk derece mahkemesi kararının gerekçesi davalının davacı idareye özürlü Büşra Aydar'a bakım nedeniyle aylık bağlanması için yaptığı başvuruda aile geliri ile ilgili yanıtıcı beyanda bulunarak yersiz ödeme yapılmasına sebebiyet verdiğinden davalının kötü niyetli kabul edilmesi temeline dayanmaktadır.

Buna karşılık *Yargıtay 4. Hukuk Dairesi de temyiz incelemesi verdiği bozma kararının*

gerekçesini iki temele dayanmaktadır. Birincisi, davalının Sağlık Bakanlığında memur olarak çalışan eşinin döner sermayeden yararlanmakla birlikte bu ödemelerin düzensiz olduğundan ailede kişi başına düşen gelirin düzensiz olması ve davalının devletten aldığı sosyal hizmeti özürlü çocuklarına bakmak amacıyla kullanması sebebiyle iyiniyetli kabul edilmesidir. *İkincisi ise*, TBK m.79'da ifade edilen "sebepsiz zenginleşen, zenginleşmenin geri istenmesi sırasında elinden çıkmış olduğunu ispat ettiği kısmın dışında kalanı geri vermekle yükümlüdür" hükmü gereğince davalı Emine Aydar özürlü çocukları için 261 TL'den başlayan ve 3 yıl içinde 325 TL'ye ulaşan küçük ödemelerin yaşam deneyimleri ile günümüzün ekonomik koşullarına göre davalı tarafından iyiniyetli olarak özürünün ihtiyaçları için tüketildiğinin kabul edilmesidir.

Buna göre incelenen karar bakımından ele alınması gereken hukuki sorunlar 2 temel noktada toplanmaktadır: *Birincisi*, sebepsiz zenginleşmede zenginleşenin iyiniyet olup olmadığı hususunun tespiti ve tayini; *ikincisi ise*, sebepsiz zenginleşenin iyi niyetli kabul edilmesi durumunda iyiniyetle elinden çıkarmış olduğu şeylerin iadesinin mümkün olup olmayacağıdır.

3.2.2. Kararın Değerlendirilmesi

Sebepsiz zenginleşmede fakirleşen taraf, zenginleşenden zenginleştiği miktarın iadesini isteyebilir. TBK m. 79/I'e göre iyiniyetli sebepsiz zenginleşenin iade borcunun kapsamı, fiilen elde edilen ile değil de iade anında malvarlığındaki mevcut zenginleşme miktarı ile sınırlıdır. İyiniyetli zilyet zenginleşmenin herhangi bir nedenle elinden çıktığını ve yerine ikame bir değer elde etmediğini ispat ederse iade borcundan tamamen kurtulur⁹⁴. Zenginleşmenin elinden çıktığı yönündeki savunma, iyi niyetli zenginleşenin kusuruna bağlı değildir⁹⁵.

TMK. m.3 kapsamında zenginleşen geri vermekle yükümlü olmadığını bilmiyor veya somut olayın özelliğine göre bilmesi de gerekmiyor iyi niyetli kabul edilir⁹⁶. Ancak TMK m.3.'de açıklandığı üzere, durumun gereklerine göre kendisinden beklenen özeni göstermeyen veya zenginleşmenin haklı bir sebep olmaksızın meydana geldiğini bilen kimse iyiniyet iddiasında bulunamaz. TMK. m.3 gereği iyi niyete hukuki sonuç bağlandığı durumlarda aslolan iyiniyetin varlığı olduğundan, bunun aksini iddia eden davacı-fakirleşenin bu iddiasını

94 EREN, s. 889; AYAN, s.337; BİRSEN, s.282; İNAN, s.369; KILIÇOĞLU, s.540-541; AYBAY, s.112; ÖNEN, s.177; TEKİNAY vd., s.999-1000; OĞUZMAN ve ÖZ, s.782.

95 ULUSAN, s. 132; ÖZ, s. 150; EREN, s. 889 ; SEROZAN,s. 322

96 KARAHASAN, s.1227.

ispat etmek zorundadır⁹⁷. Sebepsiz zenginleşen kişi, hem iktisap hem de bu kazanımı harcama anında iyi niyetli olmalıdır⁹⁸.

İyiniyetli sebepsiz zenginleşenin iade kapsamının hakkaniyet esaslarına göre sınırlandırılması gerektiği, iyi niyetli sebepsiz zenginleşenin iade sırasında hiç zenginleşmemiş olsaydı düşmeyeceği duruma düşürülmemesi gerektiği doktrinde⁹⁹ kabul görmektedir. Yargıtay uygulamasında da bu yönde hem lehe¹⁰⁰ hem de aleyhe¹⁰¹ olan kararlar mevcuttur.

Yukarıda konuya ilişkin yaptığımız kısa açıklamalar ışığında ve belirlediğimiz iki temel hukuki sorun noktasında somut olayı değerlendirdiğimizde; Yargıtay 10.HD.'nin 15.09.2015 tarih ve 2014/27754-2015/15113 ile 10.11.2015 tarih ve 2014/27862-2015/19021 kararlarında da ifade edildiği üzere iyiniyet ya da kötüniet kavramları, subjektif nitelikte olup insanların iç dünyaları ile ilgili kavramlardır. Bu kavramların açıklığa kavuşturulması, somut niteliğe büründürülmesi ve olaylarla özdeş hale getirilmesi son derece güçtür. Bu noktada yargılama makamı, maddi olguların yanında karinelere, hayat deneyimlerinden yararlanmak suretiyle gerçeği bulmaya gayret göstermelidir. Somut uyuşmazlıkta, ilk derece mahkemesi “özürlü kızı Büşra Aydan'a bakım için aylık bağlanan davalının, Sağlık Bakanlığında memur olarak çalışan dava dışı eşi Savaş Aydan'ın döner sermayeden yararlandığı başvuru sırasında beyan etmemesi ve böylelikle yanılıcı beyanda bulunarak yersiz ödeme yapılmasına sebebiyet vermesi” şeklindeki gerekçe ile davalıya özürlü kızı Büşra Aydan'a bakım için bağlanan aylıkların iadesi ile davacının talebini kabul etmiştir.

a) İlk derece mahkemesi kararını birinci hukuki sorun olarak tespit ettiğimiz “sebepsiz zenginleşmede davacı zenginleşenin iyiniyet olup olmadığı hususunun tespiti ve tayini” açısından değerlendirdiğimizde; Somut olayımızda davacının eşi Sağlık Bakanlığında memur olarak çalışmakta olup döner sermayeden yararlanmaktadır. Ancak Yargıtay bozma ilamında da ifade edildiği üzere döner sermayeden yapılan ödemelerin düzensiz olması davacının ailesinde kişi başına düşen gelirin de düzensiz hale gelmesi sebebiyet verdiğiinden

97 EREN, s. 889; AYAN, s.337.

98 OĞUZMAN ve ÖZ, s. 379; EREN, s. 889-890; TEKİNAY vd., s. 998-999.

99 TEKİNAY vd., s.1002; EREN, s. 889; KARAHASAN, s.1227; ULUSAN, s.175.

100 Y.4.HD., 10/06/2015 tarih ve 2015/4786-7696 E.K sayılı ilamı; Y.9.HD., 23.10.2009 tarih ve 2009/33526-28432 E.K sayılı ilamı, http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser linkinden ulaşılmıştır. (Son erişim tarihi 07.05.2017).

101 Y.22.HD., 06.05.2015 tarih ve 2013/34141-2015/16518 E.K sayılı ilamı; Y.3.HD., 11.12.2014 tarih ve 2014/8388-16392 E.K sayılı ilamı; Y.3.HD., 19.02.2013 tarih ve 2013/1234-2533 E.K sayılı ilamı; http://digerlb.uyap.gov.tr/LoginUyapWeb/app_chooser linkinden ulaşılmıştır. (Son erişim tarihi 08.05.2017).

davacının başvuru sırasında eşinin döner sermaye ödemelerini gelir hanesinde belirtmemesi davacının kötü niyetli hale getirmeyeceğinden, TMK m.3/II'deki "durumun gereklerine göre kendisinden beklenen özeni göstermeyen kimse iyiniyet iddiasında bulunamaz" şeklindeki düzenlemenin somut olayda uygulama alanı bulamayacağından, davalı SGK tarafından davacının kötü niyetli olduğunun ispat edilemediğinden, davacı tarafından davalı SGK'nın yanıltmadığından davacının iyiniyetli olduğu kanaatinde olduğumuzdan ilk derece mahkemesinin davacıyı kötünüyetli kabul etmesi yerinde değildir. Ayrıca davacının başvurusu hakkın kötüye kullanılıp kullanılmadığını açısından da değerlendirildiğinde, davacının bu hakkını kullanırken geçerli ve haklı bir yararının olduğu, hakkın kullanılmasının davacıya sağlayacağı yarar ile SGK'ya vereceği zarar arasında aşırı oransızlığın bulunmadığı hususu da sabittir. Açıklanan nedenlerle Yargıtay ilamının davacının iyiniyetli kabul edilmesi konusundaki bozma görüşüne katılmaktayız.

b) İlk derece mahkemesi kararını ikinci hukuki sorun olarak tespit ettiğimiz "sebepsiz zenginleşenin iyi niyetli kabul edilmesi durumunda iyiniyetle elinden çıkarmış olduğu şeylerin iadesinin mümkün olup olamayacağı" açısından değerlendirdiğimizde; TBK m.79/I'e göre sebepsiz zenginleşen, zenginleşmenin geri istenmesi sırasında elinden çıkmış olduğunu ispat ettiği kısmın dışında kalanı geri vermekle yükümlüdür. Söz konusu amir hükme göre *kural olarak* davacının iyiniyetli kabul edilmesi durumunda SGK tarafından yersiz ödendiği iddia edilen sosyal hizmetin kendisinden talep edildiği tarih itibariyle davacının sosyal hizmeti tamamen harcadığını veya *sosyal hizmetin* azaldığını iddia etmesi halinde bu iddiasını ispatla mükelleftir. Ancak her somut olayın özelliğine göre iadesi istenen miktar da dikkate alınıp güvenin korunması ilkesinin yargıcın takdir yetkisi ile dengelenerek tamamlanması, bu sayede hakkaniyete ulaşılarak iadesi istenen miktarın azaltılması veya tamamen kaldırılması söz konusu olmalıdır. Böylelikle her somut olayın özelliğine göre genel yaşam deneyimleri ile günümüzün ekonomik koşullarına göre davacının aldığı sosyal hizmeti tüketip tüketmediği karar mercii tarafından değerlendirilmelidir.

Ancak ilk derece mahkemesince yapılan yargılamada, günümüzün ekonomik koşullarına göre zenginleşmenin miktarı dikkate alınmadan, kullanılış amacına bakılmadan değerlendirilmediği ve kanımızca davalıya *özürlü çocukları için 261 TL'den başlayan ve 3 yıl içinde 325 TL'ye ulaşan küçük ödemelerin* ilgili ay içerisinde tüketildiği çok kuvvetli bir karine olup zenginleşme aracı olarak düşünülemez. Hususu sabit olduğundan ilk derece mahkemesinin davacının yersiz ödendiğini iddia olunan sosyal hizmeti kendisinden talep edildiği tarih itibariyle tamamen iadesine karar vermesi hatalı olup açıklanan nedenlerle

Yargıtay ilamının bu yöndeki bozma görüşüne katılıyoruz.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Sebepsiz zenginleşmenin şartları konusunda özellikle son dönemlerde fakirleşme unsuruna gerek olmadığı yönünde görüşler ortaya atılmıştır. Uyuşmazlık konusu olayda, fakirleşme şartının aranmasına gerek olmadığını varsaydığımızda zenginleşmenin iade gerekçesi olarak sebepsiz zenginleşmeden ziyade gerçek olmayan vekâletsiz iş görmeye dayanılması gerekecektir. Ayrıca fakirleşme unsuruna yer verilmediği takdirde sebepsiz zenginleşenin geri verme borcunun kapsamında adilane olmayan iade taleplerinin sınırlandırılması noktasında ciddi sorunlar ortaya çıkacaktır. Alman Hukuku'nda fakirleşme şartına yer verilmese de Türk Hukuku'nda yer alması gereken bir şart olduğu kanısındayız. Yargıtay uygulamaları da bu doğrultudadır.

Yargıtay Hukuk Daireleri arasında, iyi niyetli sebepsiz zenginleşenin geri verme borcunun sınırlandırılması konusunda görüş ayrılıkları mevcut olup Yargıtay 3.,7, ve 22. Hukuk Daireleri'nin kararlarında "iadesi gereken borç para borcu olduğunda, iadesi zamanında borçlunun elinden çıkmış olması veya harcanarak tükenmiş olmasının borçlunun iade yükümlülüğünü ortadan kaldırmayacağı" görüşünün ağırlık kazandığı, Yargıtay 4. ve 9. Hukuk Daireleri kararlarında ise "iadesi gereken borç para borcu olduğunda takdir yetkisinin kullanılmasında sosyal içerikli saiklerin etkili olduğu görülmektedir. *Kanımızca* her somut olayın özelliğine göre iadesi istenen miktar da dikkate alınıp *güvenin korunması ilkesinin* hakim takdir yetkisi ile dengelenerek tamamlanması, bu sayede hakkaniyete ulaşılarak iadesi istenen miktarın azaltılması veya tamamen kaldırılması söz konusu olmalıdır. Böylelikle her somut olayın özelliğine göre genel yaşam deneyimleri ile günümüzün ekonomik koşullarına göre iadesi talep edilen miktarın tüketilip tüketilmediği hakim tarafından değerlendirilmelidir. Böylelikle her somut olayda *güvenin korunması ilkesinin* hakim takdir yetkisi ile dengelenerek tamamlanması adilane bir çözümün bulunması açısından yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

ANTALYA, Gökhan; *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 2.Baskı, , Cilt 1, Beta Kitapçılık, 2013.

AYAN, Mehmet; *Borçlar Hukuku (Genel Hükümler)*, 10.Baskı, Mimoza Yayınları, Konya, 2015.

AYBAY, Aydın; *Borçlar Hukuku Dersleri*, 14. Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2016.

BİRSEN, Kemalettin; *Borçlar Hukuku Dersleri (Borçların Kaynakları Cilt 1 Borçların*

- Nevileri Cilt 2*), 2. Baskı, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul, 1944.
- BUSSY**, Andre; *İsviçre-Türk Hukukunda Sebepsiz Zenginleşme (Haksız İktisap)*, (Çev.) Kemal Tahir Gürsoy, 1948, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/242/2135.pdf>, Erişim Tarihi: 12. 04. 2017.
- EREN**, Fikret; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 19. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015.
- HATEMİ**, Hüseyin ve **GÖKYAYLA**, Emre; *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 3.Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015.
- İNAN**, Ali N.; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, Yayın:435, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1979.
- KARAHASAN**, Mustafa R.; *Türk Borçlar Hukuku, Doktrin Genel Hükümler*, 1.Baskı, Cilt 1, Beta Basım Yayım, 1992.
- KILIÇOĞLU**, Ahmet M.; *Borçlar Kanunu Genel Hükümler*, Turhan Kitapevi, 19.Baskı, Ankara, 2015.
- OĞUZMAN**, Kemal ve **ÖZ**, M. Turgut; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 8.Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010.
- OLGAÇ**, Senai; *Sebepsiz İktisap*, Olgaç Matbaası, Ankara, 1977.
- ÖNEN**, Turgut; *Borçlar Hukuku*, Yayın:48, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1984.
- ÖZ**, M. Turgut; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 8. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010.
- ÖZ**, M. Turgut; *Öğreti ve Uygulamada Sebepsiz Zenginleşme Borçlar Kanunu 61-66 Maddelerine İlişkin İçtihatları İle*, Kazancı Yayınevi, İstanbul, 1990.
- ÖZ**, M. Turgut; *Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Borç İlişkileri-Borç İlişkilerinde Özel Durumlar-Taraf Değişiklikleri*, Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları III, Prof. Dr. İsmet Sungurbey'e Armağan Cilt III, 1. Cilt, İstanbul Barosu Yayınları, Ekim 2014.
- SEROZAN**, Rona; *Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme*, 3.Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2002.
- TEKİNAY**, Selahattin S., **AKMAN**, Sermet, **BURCUOĞLU**, Haluk, **ALTOP**, Atilla; *Borçlar Hukuku*, 5.Bası, Cilt 1, Fakülteler Matbaası, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1985.
- TEKİNAY**, Selahattin S.; *Borçlar Hukuku*, 5.Baskı, Fakülteler Matbaası, Cilt 1, 1985, s.970.

TURANBOY, K. Nuri; *Sebepsiz Zenginleşme Davasının Asli-Tali Niteliği*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi: Prof. Dr. Naci Kınacıoğlu'na Armağan, C:1, S:2, 1997.

ULUSAN, İlhan; *İyiniyetli Sebepsiz Zenginleşenin İade Borcunun Sınırlanması Sorunu*, Kazancı Yayınları, İstanbul, 1984.

Çevrimiçi Kaynaklar

www.uyap.gov.tr

www.kazanci.com